

КМО НСКУ
в особах

МАНЬКОВСЬКА
РУСЛАНА ВІКТОРІВНА

Біобібліографічний показчик

**КИЇВСЬКА МІСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ КРАЄЗНАВЦІВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ**

*Київська міська організація
Національної спілки краєзнавців України в особах*

МАНЬКОВСЬКА РУСЛАНА ВІКТОРІВНА

Біобібліографічний покажчик

Київ
Видавництво Ліра-К
2025

УДК 016 : 929 Маньковська : 94(477)

М24

*Рекомендовано до друку
Президією Київської міської організації
Національної спілки краєзнавців України,
протокол № 2 від 10 квітня 2025 року;
Вченою радою
Національної історичної бібліотеки України,
протокол № 1 від 12 березня 2025 року*

М24 Маньковська Руслана Вікторівна : біобібліографічний покажчик / Київ. міськ. орг. Нац. спілки краєзнавців України ; Нац. іст. б-ка України ; авт. передм. О. Гончаров ; авт. вступ. ст. О. Реєнт ; авт. біогр. ст. : Г. Денисенко, Т. Катаргіна; упоряд. : О. Покропивна, С. Смілянець; ред. : О. Гончаров, Н. Волошінська, С. Смирнова. – Київ, 2025. – 132 с. – (Серія: Київська міська організація Національної спілки краєзнавців України в особах. Кн. 4).

ISBN 978-617-8633-68-4

Біобібліографічний покажчик висвітлює життєвий шлях, наукову та громадську діяльність Маньковської Руслани Вікторівни – відомої історикині, керівниці Центру досліджень історико-культурної спадщини України Інституту історії України НАН України, докторки історичних наук, професорки, першої заступниці голови Національної спілки краєзнавців України.

Видання буде корисним науковцям, студентам і всім, хто цікавиться історією, музейною справою, культурологією та пам'яткоохоронною діяльністю.

© Київська міська організація
Національної спілки
краєзнавців України
© Національна історична
бібліотека України

Зміст

ПЕРЕДМОВА (О. Гончаров).....	4
ВІД УПОРЯДНИКІВ	11
КРАЄЗНАВЧІ ОБРІЇ РУСЛАНИ МАНЬКОВСЬКОЇ: ШТРИХИ ДО ПОРТРЕТА НАУКОВИЦІ (О. Рєєнт)	13
З ВИМОГЛИВІСТЮ ДО СЕБЕ, З ЛЮБОВ'Ю ДО ЛЮДЕЙ: ДО ЮВІЛЕЮ ДОКТОРКИ ІСТОРИЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРКИ РУСЛАНИ МАНЬКОВСЬКОЇ (Г. Денисенко, Т. Катаргіна)	24
ОСНОВНІ ВІХИ ЖИТТЯ, НАУКОВОЇ ТА ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	41
ХРОНОЛОГІЧНИЙ ПОКАЖЧИК ПРАЦЬ (1993-2025 рр.)	47
ОФІЦІЙНЕ ОПОНУВАННЯ.....	108
ПУБЛІКАЦІЇ ПРО РУСЛАНА МАНЬКОВСЬКУ	113
НАГОРОДИ ТА ВІДЗНАКИ.....	115
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК.....	120
ФОТОГАЛЕРЕЯ.....	126

ПЕРЕДМОВА

Біобібліографічний показчик присвячено висвітленню життєвого шляху, наукової та громадської діяльності відомої української історикині, провідної наукової співробітниці, докторки історичних наук, професорки, керівниці Центру досліджень історико-культурної спадщини України відділу історії України другої половини ХХ ст. Інституту історії України НАН України, першої заступниці голови Національної спілки краєзнавців України Р. В. Маньковської. Показчик приурочений до 60-річчя від дня народження вченої та громадської діячки, дослідниці музейної справи України, краєзнавства і пам'яткознавства та їх ролі в суспільстві. Це видання є четвертим випуском серії біобібліографічних показчиків «Київська міська організація Національної спілки краєзнавців України в особах», підготовленої Київською міською організацією НСКУ у співпраці з Національною історичною бібліотекою України.

Руслана Вікторівна Маньковська народилася 25 лютого 1965 р. в с. Халаїдове Монастирищенського району Черкаської області. Від батьків вона успадкувала працьовитість, цілеспрямованість, відповідальність і наполегливість у досягненні мети – риси характеру, які протягом усього життя послідовно розвивала та вдосконалювала. У 1982 р. закінчила Катеринопільську (нині – Калинопіль) середню школу № 1 із золотою медаллю, а 1987 р. – із відзнакою історичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Працювала старшим науковим співробітником у Меморіальному комплексі «Музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.» (нині – Національний музей

історії України у Другій світовій війні). З 1993 р. почала працювати в Інституті історії України НАН України. У 1997 р. за наукового керівництва академіка НАН України П. Т. Тронька підготувала й успішно захистила кандидатську дисертацію «Музейництво в Україні: питання теорії і практики (1917 – червень 1941 р.)». 2018 р. – докторську дисертацію «Музейна справа України: теоретичні, практичні та антропологічні виміри історичного досвіду (1920-ті рр. – поч. ХХІ ст.)». Дослідження музейної справи України, краєзнавства і пам'яткознавства та їх ролі у суспільстві – головне спрямування наукової та громадської діяльності Р. Маньковської. Теоретичні питання музеології в контексті новітньої соціокультурної парадигми висвітлені в монографії «Музеї України у суспільно-історичних викликах ХХ – початку ХХІ століть» (Львів: Простір-М, 2016, 408 с.). Тут вперше здійснено комплексний аналіз розвитку музейної справи України в зазначений період, відтворено процес формування взаємодії музею і суспільства, запропоновано авторську концепцію суспільного розвитку музеїв в Україні.

Руслана Вікторівна Маньковська бере активну участь у реалізації науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією», багатотомного енциклопедичного видання «Звід пам'яток історії та культури України». Виступила одним із ініціаторів підготовки каталогу-довідника «Нерухомі пам'ятки культурної спадщини України: втрати внаслідок російсько-української війни в 2022–2023 рр.» тощо. Руслана Вікторівна – членкиня редколегії наукового журналу «Краєзнавство» та інших фахових видань, наукової ради серії видань «Музей і війна» Міністерства культури та стратегічних комунікацій України та Національного художнього музею України.

Роботу в академічній установі Руслана Вікторівна вміло поєднує з педагогічною діяльністю у вищій школі. У 2000–2013 рр. працювала викладачем, доцентом кафедри українознавства Київського державного університету інформаційно-комунікаційних технологій, Інституту соціальних наук Міжрегіональної академії управління персоналом. З 2016 р. проводить викладацьку та навчально-виховну діяльність на посаді доцента кафедри туризму Національного університету фізичного виховання та спорту України. Членкиня авторського колективу підручника «Основи краєзнавства» для студентів закладів вищої освіти, авторка розділу «Краєзнавча робота музейних закладів».

Значну увагу Р. В. Маньковська приділяє роботі з учнівською молоддю. З 1998 р. – наукова керівниця секцій «Історія України», «Історичне краєзнавство» відділення історії Київської МАН учнівської молоді. Вона авторка низки концепцій і програм, організаторка проєктів з музейної педагогіки, зокрема, культурологічного проєкту «Музейна педагогіка в освітньо-культурному просторі Києва: проблеми, сьогодення, перспективи» в межах Міської комплексної цільової програми «Освіта Києва. 2019–2023 рр.» Департаменту освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) спільно з Комунальним позашкільним навчальним закладом «Київська Мала академія наук учнівської молоді».

Ці важливі освітні напрями Р. В. Маньковська розвиває в межах краєзнавчого руху, який посідає чільне місце в її житті, науковій і громадській діяльності. Вона один із очільників сучасного краєзнавчого руху в Україні. З 2003 р. – відповідальна секретарка Всеукраїнської спілки краєзнавців, з 2012 р. – заступниця голови На-

ціональної спілки краєзнавців України (НСКУ). Разом із головою НСКУ, членом-кореспондентом НАН України Олександром Петровичем Реєнтом доклала значних зусиль щодо розширення рядів Спілки, залучення наукового та громадського активу регіонів України до вивчення та популяризації історії рідного краю.

Оскільки біобібліографічний покажчик виходить в серії «Київська міська організація Національної спілки краєзнавців України в особах», варто зазначити, що Р. В. Маньковська, перебуваючи на обліку в столичній організації НСКУ, бере активну участь у її роботі. Власне, саме створення Київської міської організації НСКУ (далі – КМО НСКУ) є багато в чому заслугою Руслани Вікторівни. У середині 2010-х років, виконуючи обов’язки відповідальної секретарки Спілки краєзнавців під керівництвом тодішнього голови Спілки академіка П. Т. Тронька, вона налагодила контакти з адміністрацією, викладачами історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, сприяла залученню їх в ряди НСКУ та заснуванню столичної організації Спілки. Вона входила до керівних органів Установчої конференції Київської міської організації НСКУ, яка відбулася на історичному факультеті університету в лютому 2010 року. Доречно зазначити, що цьогоріч виповнюється 15 років з часу заснування КМО НСКУ. Весь цей час Руслана Вікторівна бере дієву участь в роботі столичної організації Спілки. Вона членкиня президії КМО НСКУ, обиралася делегаткою її конференцій як звітно-виборних, так і позачергових, входила до складу їх керівних органів, виступала перед делегатами, нагороджувала активних краєзнавців столичної організації відзнаками Спілки тощо.

Р. В. Маньковська бере активну участь у наукових конференціях, круглих столах, які проводяться за організаційною участю Київської міської організації НСКУ. Зокрема, вона членкиня організаційних комітетів міжнародних науково-практичних конференцій «Києвознавчі читання: історія та етнокультура» та «Історико-культурний туризм: український та зарубіжний досвід», виступає з науковими доповідями на пленарних засіданнях. За результатами роботи цих наукових форумів видано п'ять збірників матеріалів конференцій.

Приділяючи значну увагу освітянському краєзнавству, Р. В. Маньковська підтримує починання керівництва КМО НСКУ, бере участь в організації краєзнавчої практики студентів на базі НСКУ та Інституту історії України НАН України, підтримує запровадження ініційованих викладачами – членами столичної організації Спільки нових освітніх програм краєзнавчого спрямування тощо.

Принагідно не можу не відзначити риси характеру Руслани Вікторівни як керівниці, і як людини. Для неї характерні комунікабельність, привітність і доброзичливість, увага до колег по роботі, по Спільці. Вона енергійна, завжди усміхнена, «випромінює» оптимізм. Мені жодного разу не доводилося бачити її пригніченою чи розгубленою. Її оптимізм передається оточуючим. Коли бачить, що співрозмовник стривожений певною проблемою, бо ж буває всяке в роботі і житті, Руслана Вікторівна завжди намагається заспокоїти: «Не хвилюйтеся, все буде добре!». І ця її фраза діє майже магічно, заспокоїливо. Р. В. Маньковська людина креативна, уміє знаходити нестандартні рішення у непростих ситуаціях. Адже доволі часто в науковій чи громадській роботі потрібно, не зволікаючи, знайти правильне рішення. І тут

проявляється гнучкість її розуму. Вона завжди запропонує вдалу назву заходу, публікації або відкоригує запропоновану, не боячись при цьому нових, нестандартних підходів. Руслана Вікторівна майстерно володіє словом, вмінням доносити думку, переконувати. Ну, а це йде, очевидно, від її глибокого внутрішнього світу, що, в свою чергу, живиться допитливістю, потребою пізнавати нове. Вона закохана в прекрасне, вболіває за збереження вітчизняної мистецької, історико-культурної спадщини, з колегами-однодумцями часто відвідує історичні місцевості, пам'ятки, музеї тощо. Вона є «душею» спілчанських експедицій, віддаючи багато часу й енергії їхній організації.

Ці риси характеру допомагають Р. В. Маньковській у спілкуванні, її науковій і громадській діяльності. Вона добре розуміється в людях, їхніх сильних і слабких сторонах. Водночас, зазначу, що при всій доброзичливості, людяності й жіночості Руслана Вікторівна безкомпромісна у відстоюванні принципових позицій, коли це необхідно. Вона свято вірить у прогресивну місію краєзнавства, музеєзнавства, пам'яткознавства – цих, без перебільшення, особливих галузей науки, які бережуть традиції, історичну пам'ять народу, містять у собі колосальний виховний, патріотичний заряд. То ж не випадково ця тріада знайшла таке органічне поєднання в її науковій творчості та громадській діяльності.

За сумлінну працю та подвижницьку діяльність Р. В. Маньковська удостоєна низки високих відзнак і нагород. Вона Відмінник освіти України (2000 р.), Почесний краєзнавець (2010 р.), Заслужений працівник культури України (2016 р.). Нагороджена медаллю Міністерства культури і туризму України, Почесними грамотами Кабінету Міністрів України та почесними

грамотами, подяками міністерств і відомств, місцевих органів влади та громадських організацій.

Ураховуючи плідну науково-педагогічну, громадську роботу, активну участь у діяльності столичної організації НСКУ та у зв'язку з 60-річчям з дня народження, черговий показчик серії «Київська міська організація Національної спілки краєзнавців України в особах» присвячується Р. В. Маньковській. Прикметно, що ювілей в житті Руслани Вікторівни співпав зі сторічним ювілеєм вітчизняного організованого краєзнавчого руху (ювілеєм Національної спілки краєзнавців України), 110-річчям від дня народження академіка Петра Тронька. Вона разом із колегами по роботі, соратниками по Спілці краєзнавців послідовно втілює в життя плани і починання свого вчителя. У ювілейний рік зичимо Руслані Вікторівні міцного здоров'я на довгі роки, натхнення й успіхів в реалізації нових творчих задумів. Впевнені, що біобібліографічний показчик буде корисним для науковців, студентів і всіх, хто цікавиться вітчизняною історією, музеєзнавством, краєзнавством, пам'яткознавством, сприятиме подальшому розвитку краєзнавчого руху України.

Олександр Гончаров
*голова Київської міської організації
Національної спілки краєзнавців України*

ВІД УПОРЯДНИКІВ

Видання «Маньковська Руслана Вікторівна: біобібліографічний показчик» підготовлено до 60-річчя докторки історичних наук, професорки, завідувачки Центру досліджень історико-культурної спадщини України Інституту історії України НАНУ, заступниці голови Національної спілки краєзнавців України.

У показчику відображені життєвий шлях, науково-педагогічна, громадська діяльність та творчий доробок ученої в галузі історичної науки, музейної справи, краєзнавства. Джерельною базою для створення біобібліографічного показчика слугувала література, наявна у фондах наукових бібліотек України та в особистому архіві Руслани Вікторівни.

Для оптимізації пошуку необхідної інформації матеріали згруповано у такі розділи:

- Передмова (авт. О. Гончаров)
- Від упорядників
- Краєзнавчі обрії Руслани Маньковської: штрихи до портрета науковиці (авт. О. Реєнт)
- З вимогливістю до себе, з любов'ю до людей: до ювілею докторки історичних наук, професорки Руслани Маньковської (авт.: Г. Денисенко, Т. Катаргіна)
- Основні віхи життя, наукової та громадської діяльності
- Хронологічний показчик друкованих праць (1993–2025 рр.)
- Офіційне опонування
- Публікації про Руслану Маньковську
- Нагороди та відзнаки
- Іменний показчик
- Фотогалерея

У межах кожного розділу описи документів укладено в алфавітному порядку за прізвищами авторів або назвами публікацій.

У розділі «Хронологічний показник друкованих праць (1993–2025 рр.)» у межах кожного року, за наявності бібліографічного матеріалу, описи систематизовано таким чином:

- дисертація, автореферат;
- монографія;
- розділ у колективних виданнях;
- навчально-методичні праці;
- статті;
- упорядкування, редагування, рецензування.

Бібліографічний опис та скорочення слів здійснено згідно з чинними державними стандартами: ДСТУ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання», ДСТУ 3582:2013 «Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила». Для оптимального розкриття змісту показника та уникнення дублювання описів у виданні використовується система посилань «Див. також № ...».

Допоміжний апарат представлений іменним показником прізвищ авторів та співавторів або осіб, які згадуються у працях науковиці. Різні варіанти написання прізвищ подаються у квадратних дужках, наприклад: Тронько П. Т. [Тронько Петро Тимофійович], номери бібліографічних записів у круглих дужках присвячені певним особам.

Відбір матеріалів до показника завершено квітнем 2025 року.

Показник буде корисним науковцям, дослідникам, фахівцям музейної справи, краєзнавцям, викладачам, студентам, бібліотекарям та усім, хто цікавиться історією та культурою України.

КРАЄЗНАВЧІ ОБРІЇ РУСЛАНИ МАНЬКОВСЬКОЇ: ШТРИХИ ДО ПОРТРЕТА НАУКОВИЦІ

Ім'я Руслани Вікторівни Маньковської добре відоме як у наукових колах, так і серед громадськості. Вона – історикinja, докторка історичних наук, професорка та активна популяризаторка української культурної спадщини. Її коло наукових досліджень охоплює історію України, історію української культури, музеологію, пам'яткознавство, особливу увагу вона приділяє краєзнавству, яке посідає чільне місце в її професійній діяльності.

Народилася Руслана Маньковська 25 лютого 1965 р. в селі Халаїдове Монастирищенського району Черкаської області. Родовід свій веде із Полтавщини, з давніх полтавських родин Коваленків і Олешків. Батьки Руслани Вікторівни навчалися разом у Полтавському сільськогосподарському інституті, стали відомими людьми. Батько, Коваленко Віктор Федорович, – визначний вчений, доктор біологічних наук, професор, академік Національної академії аграрних наук України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки. Мати, Олешко Галина Петрівна, – провідний спеціаліст сільського господарства, керівник району, громадська діячка.

У 1977 р. сім'я переїхала до смт Катеринополя (з 2024 р. – Калинопіль) Черкаської області, де Руслана Вікторівна закінчила середню школу № 1 із золотою медаллю. У шкільні роки проявилися не лише хист до навчання, але й організаційні здібності. Активну участь в обласних олімпіадах з історії, літератури, математики, фізики, хімії, поєднувала з організацією шкільних експедицій історичними місцями району, молодіжних

вечорів, шкільного радіоцентру, різних громадських заходів. Водночас успішно закінчила музичну школу з класу фортепіано, була учасницею районного вокально-інструментального ансамблю. Ще зі шкільних років захопилася краєзнавством та історією, її цікавили українські звичаї та традиції, брала участь у зборі пісенного етнографічного матеріалу, відтворюючи забуті народні пісні на шкільних тематичних вечорах.

У 1982–1987 рр. – студентка історичного факультету Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка. Серед її студентських наукових пошуків – археологія, зокрема – брала участь у відомих археологічних розкопках біля села Межиріч на Черкащині, була постійною слухачкою лекторіїв у Київському Будинку вчених НАН України.

Після закінчення університету, в 1987–1993 рр., працювала лектором-екскурсоводом, старшим науковим співробітником Меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.» (нині – Національний музей історії України в Другій світовій війні). Тут вона отримала цінний досвід музейницької діяльності з пошуку, відбору та опису музейних предметів, підготовки тематичних виставок та створення експозицій, багато спілкувалася з учасниками бойових дій. Була не просто науковим співробітником музею: дід Руслани Вікторівни по матері, Олешко Петро Петрович, усі чотири роки війни пройшов крізь її пекло і загинув під Берліном наприкінці квітня 1945 р., залишивши солдатську вдову з трьома малими дітьми на руках...

Долучилася Руслана Вікторівна і до створення та популяризації самотніх колекцій відомого скульптора та етнографа Івана Гончара, які, до відведення окре-

мої будівлі, експонувалися в музеї. Формування експозицій, проведення екскурсій, спілкування з видатним митцем стали етапними у становленні Руслани Маньковської як дослідниці музейної справи і культуролога.

Із 1993 року Р. В. Маньковська працює в Інституті історії України НАН України: наукова співробітниця, старша наукова співробітниця, провідна наукова співробітниця, керівниця Центру досліджень історико-культурної спадщини України відділу історії України другої половини ХХ сторіччя. Розпочала працювати у відділі регіональних проблем історії України, який очолював академік НАН України Петро Тимофійович Тронько. Він став науковим керівником її дисертаційного дослідження «Музейництво в Україні: питання теорії і практики (1917 – червень 1941 рр.)», яке вона в 1997 р. успішно захистила в Інституті історії України НАН України, здобувши науковий ступінь кандидати історичних наук, долучив до Всеукраїнської спілки краєзнавців (нині – Національна спілка краєзнавців України), до роботи в Малій академії наук України, став духовним наставником у її творчій праці.

Як історик та музеєзнавець, Р. В. Маньковська досліджує становлення та розвиток українського музейництва, його стан в тоталітарному суспільстві, простежує трансформації галузі в сучасних умовах, а також осмислює теоретичні засади музеології, опираючись на новітню соціокультурну парадигму, де культурна спадщина розглядається як складова науки про пам'ять – мнемології. Із 2016 р. дослідниця, працюючи в відділі історії України другої половини ХХ ст. Інституту історії України НАН України під керівництвом члена-кореспондента НАН України, професора Віктора Даниленка, через інноваційні підходи до музеології та культурної спадщини в ціло-

му, поглиблює об'єкт дослідження і вивчає музеї як соціокультурні інституції в умовах радянського повсякдення, розширює їхні потенційні можливості засобами візуальних та меморальних практик, розглядає поліфункціоналізм сучасних музеїв у контексті розвитку національної культури, освіти, краєзнавства та туризму.

Результатом системної і послідовної науково-дослідної роботи стала монографія Р. В. Маньковської «Музеї України у суспільно-історичних викликах ХХ – початку ХХІ століть» (Львів: Простір-М, 2016, 408 с.), яку фахівці означили енциклопедією українського музейництва ХХ – поч. ХХІ ст. Значний інтерес у науковців викликала авторська концепція суспільного розвитку музеїв, яка передбачає аналіз еволюції музейних інституцій під впливом суспільно-історичних процесів, що істотно розширює їхню роль і значення в житті суспільства. Як справедливо відзначила її рецензентка, відома пам'яткознавиця, кандидатка історичних наук Олена Титова: «Монографія Р. Маньковської висвітлює українське музейництво від його зародження і становлення, від перших спроб створення музейних інституцій до їх успіхів і невдач, тріумфів і трагедій». Видання набуло статусу знакового явища в розвитку сучасної музеєзнавчої думки, позначивши собою новий етап у формуванні теоретико-методологічних засад музейної науки та сприяючи переосмисленню її ролі в сучасному соціокультурному просторі.

У 2018 р. Руслана Вікторівна захистила докторську дисертацію «Музейна справа України: теоретичні, практичні та антропологічні виміри історичного досвіду (1920-і рр. – початок ХХІ ст.)» під науковим керівництвом члена-кореспондента НАН України, професора Віктора Даниленка і отримала науковий ступінь доктора

історичних наук. Подальшу свою наукову діяльність присвячує дослідженню проблем музеології, пам'яткознавства, культурології, краєзнавства, туризмознавства, розробляє антропологічні аспекти українського музейництва, виступає автором концепцій музейних експозицій та виставок, вивчає розвиток історичного краєзнавства та краєзнавчого руху в Україні.

Значну частину наукового доробку вченої склали праці про репресованих діячів української культури, зокрема музейників та пам'яткоохоронців. Із 2006 р. Руслана Маньковська, як членкиня Житомирської, Львівської, Черкаської обласних редакційних колегій з підготовки і випуску багатотомної науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією», яка видається в межах Державної програми з реабілітації і увічнення пам'яті жертв комуністичних репресій в Україні, проводила науково-методичні консультації з обласними редколегіями, здійснила наукове редагування підготовлених до друку 34 томи зазначеного видання по Житомирській, Львівській та Черкаській областях.

Як науковиця, Р. В. Маньковська опублікувала понад 350 наукових праць з актуальних питань історії України та національної культури, приділяє увагу теоретичним та практичним питанням сучасної музеології, досліджує актуальні проблеми українського краєзнавства як комплексної соціогуманітарної науки та громадського руху. Як фахівець у галузі музейної справи, Руслана Вікторівна в 2008–2019-х роках входила до складу спеціалізованої вченої ради Центру пам'яткознавства НАН України і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури із захисту дисертацій зі спеціальності – «Музеєзнавство. Пам'яткознавство». Виступала офіційним опонентом понад 30 дисертацій, поданих на

здобуття наукового ступеня доктора історичних наук та кандидата історичних наук. З 2005 р. Руслана Вікторівна входить до складу редколегії наукового журналу «Краєзнавство» та фахового часопису Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки «Літопис Волині». Активно проводить науково-популяризаторську роботу, виступає на телебаченні, радіо та в електронних засобах масової інформації з питань краєзнавства та музейництва.

Р. В. Маньковська тісно співпрацює із закладами освіти. Багаторічна педагогічна діяльність професорки, здійснювана в провідних державних і приватних закладах вищої освіти м. Києва, стала підґрунтям для розроблення та впровадження інноваційних авторських навчальних курсів. Її освітні напрацювання охоплюють широкий спектр дисциплін, зокрема методологію науково-дослідної роботи, історію української культури, теоретичну та прикладну культурологію, краєзнавство, українознавство, а також музейно-виставкову практику. Ці курси відзначаються інтегративним підходом, міждисциплінарністю та актуальністю змістового наповнення, що відповідає сучасним освітнім стандартам і потребам гуманітарної науки. У межах науково-дослідної діяльності вченою було підготовлено низку аналітичних матеріалів, зокрема дослідження «Повсякденні структури і практики українського суспільства другої половини 1960-х – першої половини 1980-х рр. у навчальній літературі», створене на замовлення Міністерства освіти і науки України. У цьому матеріалі здійснено комплексний аналіз основних тенденцій інтеграції підходів соціальної історії у зміст гуманітарної освіти закладів вищої освіти, що свідчить про актуальність і значущість зазначеного напрямку для модернізації ака-

демічного дискурсу та освітніх практик. А також «Музеї в соціальних процесах 1960–1980-х рр.: вивчення досвіду в контексті новітніх трансформацій музейної галузі» – на замовлення Міністерства культури та стратегічних комунікацій України, де аналізуються проблеми в сучасному музейництві, пов’язані з наслідками деформаційних процесів комуністичного режиму, наголошується, що дієвою формою позбавлення суспільства від тоталітарних спотворень є музеєфікація тоталітарного минулого та перетворення музею в осередок збереження історичної пам’яті та передачі нащадкам досвіду попередніх поколінь.

Значне місце в науково-педагогічній діяльності Р. В. Маньковської посідає виховання наукової молоді. Як голова журі та науковий керівник секцій «Історія України» та «Історичне краєзнавство» Київського територіального відділення Малої академії наук учнівської молоді, вона з 1997 року здійснює послідовну науково-дослідну, методичну та консультативну діяльність. Її робота спрямована на формування дослідницьких навичок та патріотичних почуттів, розвиток критичного мислення та наукового світогляду в учнівської молоді.

Під її керівництвом було реалізовано численні наукові проекти, які відзначаються актуальністю тематики, високим рівнем джерельної бази та міждисциплінарним підходом, що сприяє підвищенню якості позашкільної історичної освіти та популяризації гуманітарних знань серед молоді. Зокрема, нею розроблено навчальні програми з позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку «Історичне краєзнавство» та «Історія України в музейних практиках», наукові концепції вже чотирьох Міжнародних наукових літніх шкіл з музейної педагогіки,

освітньо-культурологічного проєкту «Музейна педагогіка в освітньо-культурному просторі Києва: проблеми, сьогодення, перспективи», що ввійшов до Міської комплексної цільової програми «Освіта Києва. 2019–2023 рр.», проведено низку Музейних марафонів та організовано Міжнародні конференції зі збереження культурної спадщини ЮНЕСКО, Всеукраїнські курси, присвячені героїчним захисникам України та українському борцю тощо.

Суттєвою складовою професійної діяльності Р. В. Маньковської є її багаторічна та багатогранна громадська активність, яка органічно поєднується з науковими та педагогічними ініціативами. З 1993 року Руслана Вікторівна є членом Національної спілки краєзнавців України, від 2003 року обіймає посаду відповідальної секретарки, а з 2011 року – заступниця голови цієї авторитетної всеукраїнської організації. З 2008 року вона також виконує функції вченої секретарки Міжвідомчої координаційної ради з питань краєзнавства при Президії НАН України. З 2018 р. входить до Наглядової ради Центрального державного архіву громадських об'єднань та українців. У межах цієї діяльності Р. В. Маньковська здійснює масштабну науково-організаційну, просвітницьку та популяризаторську роботу, спрямовану на інтеграцію краєзнавства в сучасний науковий і суспільно-культурний контекст. Особливу увагу вона приділяє розвитку історичного, музейного, пам'яткоохоронного, освітянського та туристичного краєзнавства. Значним є її внесок у реалізацію Державної програми розвитку краєзнавства на період до 2010 року, а також у підготовку концептуальних засад для розвитку галузі до 2025 року. Її результативна діяльність сприяє успішному розвитку

українського краєзнавства та активізації регіональних організацій Спілки.

Наголошуючи, що краєзнавство виступає як важливий інструмент науково-інтелектуального та духовного впливу на формування державницької свідомості та патріотичних почуттів громадян нашої країни, вона є ініціатором і учасником проведення багатьох публічних заходів Спілки, зокрема, з'їздів, міжнародних, всеукраїнських наукових конгресів, конференцій з історичного краєзнавства, музеєзнавства, пам'яткознавства, презентацій НСКУ, Першого Всеукраїнського конкурсу громадських музеїв України та двох Всеукраїнських музейних з'їздів.

Руслана Маньковська брала участь в організації та проведенні Всеукраїнського круглого столу «Краєзнавство і освіта в Україні», робочих нарад з підготовки підручника для студентів закладів вищої освіти «Основи краєзнавства», а згодом стала членкинею редколегії та однією із його авторів. Зазначимо, що підручник «Основи краєзнавства», уніфікований для всіх галузевих профілів, до написання якого було залучено дослідників, педагогів, фахівців-краєзнавців із провідних наукових установ та університетів Києва, Харкова, Кам'янця-Подільського, Чернігова, Черкас, Луцька, Львова, вийшов у 2016 р. за підтримки Харківського національного університету ім. В. Каразіна.

З метою залучення широкої громадськості до проблем збереження історико-культурної спадщини України Президією Спілки започатковані науково-краєзнавчі експедиції в різні регіони країни, яких з 2008 р. здійснено понад тридцять: на Полтавщину, Львівщину, Чернігівщину, Дніпропетровщину, Запоріжжя, Херсонщину, Кіровоградщину, Вінниччину, Волинь,

Хмельниччину, Черкащину, Київщину, Чернігівщину, Закарпаття, Сумщину та ін. Експедиційний формат роботи Спілки розширює її комунікаційні можливості, сприяє ефективній реалізації просвітницького потенціалу краєзнавства.

В умовах російсько-української війни Руслана Маньковська ефективно працює в напрямі документування втрат культурної спадщини України внаслідок російської агресії: під її керівництвом колектив Центру досліджень історико-культурної спадщини України спільно з колегами з Національної історичної бібліотеки України підготували каталог-довідник «Нерухомі пам'ятки культурної спадщини України: втрати внаслідок російсько-української війни: 2022–2023 рр.», спрямовує зусилля на реалізацію меморіально-просвітницького проєкту «Закарбовані історією імена» щодо встановлення в усіх регіонах країни пам'ятних таблиць на честь видатних постатей і знаменних подій в історії України та краю, який сприятиме увічненню пам'яті сучасних героїв України – учасників російсько-української війни, які віддали своє життя за незалежність і свободу України.

Наукова та громадська діяльність Руслани Вікторівни Маньковської відзначена присвоєнням почесного звання «Заслужений працівник культури України», «Медаллю М. П. Драгоманова» Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, ордемом Святої Великомучениці Варвари УПЦ Київського патріархату, медаллю Міністерства культури і туризму України «За вагомий внесок у розвиток музейної справи та охорону культурної спадщини», Знаком Міністерства освіти України «Відмінник освіти України», Почесною грамотою Кабінету Міністрів України, Почесною грамотою Президії НАН України, Грамотою

ЦК профспілки працівників НАН України, Подяками Київського міського голови та ін.

Наукова, педагогічна та громадська діяльність Руслани Маньковської становить вагомий внесок у розвиток української гуманітаристики, зокрема музезнавства, краєзнавства та історичної освіти. Її багаторічна праця сприяє збереженню національної культурної спадщини, підтримці молодих дослідників і послідовному впровадженню інноваційних підходів у науково-освітній простір України. Особливо значущим є її внесок у розвиток сучасного краєзнавчого руху, що виявляється в плідній діяльності в Національній спілці краєзнавців України, організації численних науково-практичних заходів, участі в підготовці державних програм і концепцій, спрямованих на розбудову краєзнавства як важливої складової національної свідомості та ідентичності. Завдяки її ініціативам краєзнавство постає не лише як академічна дисципліна, але й як жива платформа для діалогу між наукою, культурою та суспільством. Постать Руслани Вікторівни є яскравим прикладом поєднання високого професіоналізму, відданості справі та глибокої соціокультурної відповідальності, що робить її діяльність особливо цінною в контексті сучасних трансформацій українського суспільства.

Олександр Реснт
голова Національної спілки краєзнавців України,
член-кореспондент НАН України

**З ВИМОГЛИВІСТЮ ДО СЕБЕ,
З ЛЮБОВ'Ю ДО ЛЮДЕЙ:
ДО ЮВІЛЕЮ ДОКТОРКИ ІСТОРИЧНИХ НАУК,
ПРОФЕСОРКИ РУСЛАНИ МАНЬКОВСЬКОЇ¹**

---

*Струна моя перша озветься,
І буде струна урочисто і тихо лунати,
І пісня від серця полеться.*
Леся Українка

25 лютого 2025 р. виповнилося 60 років докторці історичних наук, професорці, провідній науковій співробітниці, керівниці Центру досліджень історико-культурної спадщини України відділу історії України другої половини ХХ ст. Інституту історії України НАН України, заступниці голови Національної спілки краєзнавців України Руслані Вікторівні Маньковській. Понад 30 років працює науковиця в академічній установі – Інституті історії України НАН України, присвятивши себе дослідженню проблем тоталітарного минулого України, політичних репресій, національної культури, українського музейництва, краєзнавства, пам'яткознавства, туристичної справи, культурології. Руслана Вікторівна пройшла усі щаблі наукової кар'єри – від молодшої наукової співробітниці до керівниці Центру досліджень історико-культурної спадщини України².

---

¹ Стаття опублікована в журналі «Краєзнавство», 2025 р. № 1. С. 126–136.

² Маньковська Руслана Вікторівна // Історики України (матеріали до біобібліографії). Інститут історії України НАН України. URL: <https://surl.li/bqrile>

Малою батьківщиною ювілярки є Черкащина (с. Халаїдове Монастирищенського району)³. Любов до українських традицій, історії та культури рідного краю проходить з Русланою крізь усе життя. Як професійна історикиня, вона досліджує історичні процеси розвитку української державності, віддзеркаленням якої є поступ національної культури, є авторкою майже 400 наукових публікацій. На краєзнавчій ниві в складі Президії Всеукраїнської спілки краєзнавців (2008 р. Національної спілки краєзнавців України) та Міжвідомчої координаційної ради з питань краєзнавства при Президії НАН України, під час організації та проведення низки Всеукраїнських з'їздів, форумів, конференцій, науково-краєзнавчих експедицій з дослідження культурних надбань регіонів України, із захопленням та цікавістю на практиці пізнає унікальність та неповторність української культури, активно опікується збереженням та охороною національної спадщини. Своїми знаннями та досвідом щедро ділиться зі слухачами в студентській та учнівській аудиторіях, з працівниками освітньої, музейної та бібліотечної галузей, розробляючи та читаючи авторські навчальні курси, лекції з історії України, історії української та зарубіжної культури, культурології, краєзнавства, українознавства, методики підготовки науково-дослідних робіт.

---

³ Маньковська Руслана Вікторівна. Інститут історії України НАН України. 1936–2006 / Відп. ред. В. А. Смолій; Ред. кол.: В. А. Смолій (голова), В. Ф. Верстюк, С. В. Віднянський, В. О. Горбик, В. М. Даниленко, М. Ф. Дмитрієнко, Г. В. Касьянов, С. В. Кульчицький, О. Є. Лисенко, Ю. А. Пінчук, О. П. Рент, О. С. Рубльов, Н. О. Терентьева, П. Т. Тронько, О. А. Удод, О. В. Юркова (відп. секр.). НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2006. С. 589.

Особливе місце в житті Руслани Вікторівни займає родина. Тепло згадуючи про своїх пращурів та батьків, родове коріння яких пов'язане з Полтавщиною, вона глибоко шанує високі моральні цінності родини, які закладені попередніми поколіннями їхнього роду і передаються нащадкам через просту народну мудрість життя – любов до людини, особливо людини праці: стався до людей так, як би ти хотіла, щоб до тебе ставилися люди. Тато, Коваленко Віктор Федорович (1940–2012 рр.), доктор біологічних наук, професор, академік Національної академії аграрних наук України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки⁴, був людиною обдарованою в багатьох галузях: любив музику, спорт, був лідером студентства, а викладачі його називали юною зіркою, яка сходить на небосхилі української науки. Паралельно з навчанням у Полтавському сільськогосподарському інституті він закінчив вечірнє відділення музичного училища, був диригентом студентського хору. Віктор Федорович мав унікальний голос, його називали українським Робертіно Лоретті, запрошували до консерваторії, але він присвятив життя науці.

Руслана успадкувала від батька хист до науки та любов до музики, яка супроводжує її впродовж усього життя. Маючи музичну освіту по класу фортепіано, вона в шкільні та студентські роки брала участь у конкурсах, олімпіадах, концертах. Вже ми, її колеги, є свідками, як з роками любов до музики, української пісні трансфор-

---

⁴ Іваненко П. І. Коваленко Віктор Федорович. Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. URL: <https://esu.com.ua/article-8256>.

мувалися в Руслани Вікторівни в гарну традицію, своєрідне хобі: торкнутися до клавіш інструментів, на яких виконували твори видатні діячі української культури. У меморіальних музеях відомих українських постатей вона обов'язково скористається щасливою нагодою, щоб сісти за фортепіано, створюючи атмосферу свята і пошанування таланту. З великим хвилюванням вона музикувала на роялях Лесі Українки, Ольги Кобилянської, Соломії Крушельницької, Павла Тичини, Максима Рильського, Володимира Івасюка та інших світлих особистостей національної культури.

Мама Руслани, Олешко Галина Петрівна (1941 р.н.), після закінчення Полтавського сільськогосподарського інституту працювала на відповідальних посадах у сільськогосподарській галузі в Монастирищенському й Катеринопільському районах Черкаської області. Через довгі роки її згадують на Черкащині з великою повагою та добрими словами як працелюбну, принципову і справедливую людину при вирішенні як господарських, так і приватних справ. Галина Петрівна виховала двох доньок, а зараз опікується чотирма онуками і правнучкою, завжди залишається надійним Другом для дітей і внуків, надійною Опорою та духовною Берегинею всієї родини, радіє її успіхам і досягненням. «День народження старшої доньки, Руслани, – це свято для всіх, бо в цей день народилася Леся Українка. Це для нас і нашої родини світлий сонячний промінь, – пише у своїх спогадах Галина Петрівна. – Вся творчість Лесі Українки у наших серцях. Ми її дуже любимо, шануємо і також відзначаємо її день народження. Читаємо і перечитуємо її геніальні твори»⁵.

---

⁵ Олешко Г. П. Мої роки, приходьте в гості...Родинна книга. Львів, 2022. С. 63.

У розповідях про свій день народження, якими Руслана ділилася з колегами, серед найбільш пам'ятних відзначає 25 лютого 2011 р., коли разом з колегами-краєзнавцями та онуком Івана Франка, відомим громадським діячем Роландом Франком відвідала Літературно-меморіальний музей Лесі Українки у місті Звягелі на Житомирщині і стояла біля колиски Лесі в її дитячій кімнаті, пила цілющу воду з «Лесиноного джерела».

Від батьків Руслана успадкувала прекрасні родинні гени, від них їй дісталися працьовитість, цілеспрямованість, відповідальність і наполегливість у досягненні мети. Після закінчення в 1982 р. у Катеринополі (з 2024 р. Калинопіль) середньої школи № 1 із золотою медаллю Руслана Вікторівна навчалася на історичному факультеті Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка (нині – Київський національний університет імені Тараса Шевченка), який успішно закінчила в 1987 р. «Коли навчалась і приїжджала додому, – згадує мама Руслани, – часто ми з нею довго-довго говорили про навчання, студентське життя. І от я її запитую: «Що для тебе історія?», вона мені відповідала: «Мамо, це так, як професія хірурга: він повинен досконало знати будову людського організму і володіти високою кваліфікацією, щоб успішно лікувати людей. Так і історик, це той самий хірург, тільки має досконало знати історичні закони будови суспільства, його розвиток, щоб бачити його майбутнє»⁶.

Ціла плеяда яскравих викладачів університету зміцнили її захоплення історією і краєзнавством. На той час професорсько-викладацький колектив історичного факультету під орудою талановитого організатора

---

⁶ Там само, С. 65.

освіти та щирої людини, професора Анатолія Федоровича Кізченка, якого дуже любили студенти за його демократичне та шанобливе ставлення до них, складався з поважних професорів та молодих доцентів, але всіх їх об'єднували високий професіоналізм, педагогічний талант та повага до студентів. Із великою вдячністю Руслана Вікторівна згадує блискучі лекції професорів В'ячеслава Ілліча Стрельського, Василя Єгоровича Спицького, Леоніда Герасимовича Мельника, Всеволода Івановича Наулка, Григорія Дмитровича Казьмирчука, Георгія Андрійовича Джеджули, Миколи Григоровича Щербака та інших педагогів.

Серед спогадів про студентське життя – перша курсова робота за керівництва В'ячеслава Михайловича Мордвінцева про бібліотеку Ярослава Мудрого і підготовка дипломної роботи, присвяченої подіям в Югославії під час Другої світової війни – керівник Карп Омелянovich Джеджула. Назавжди запам'яталися Руслані спілкування з куратором їхньої групи Олегом Прокоповичем Крижанівським. Обдарований викладач був не лише автором унікального авторського курсу лекцій з історії Стародавнього Сходу, але його енергії вистачало на виховні бесіди зі студентами, на організацію музичних вечорів та відвідування з молоддю концертів класичної музики, яку дуже любив і навчав тонко розуміти її глибину. Незабутні враження залишилися від археологічної практики в Межирічі на Черкащині під керівництвом відомого археолога, професора Михайла Івановича Гладких на унікальній Межиріцькій стоянці, якій 14,5 тисяч років. Викладачі університету сприяли не лише оволодінню глибокими знаннями з історії та суспільствознавства, але й навчали уже з юності

встановити високу планку відповідального ставлення до себе та кожної справи, яку слід виконати з честю.

Робота старшим науковим співробітником у Меморіальному комплексі «Музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.» (нині – Національний музей історії України у Другій світовій війні) стала першим знайомством Р. Маньковської з музейною справою на практиці, збагатила досвідом і знаннями в експозиційній, фондовій і лекційній роботі. Проводячи екскурсії залами музею, Руслана Вікторівна переживала й особисте: її дідусь по матері Олешко Петро Петрович, пройшов усі чотири роки війни і поліг наприкінці квітня 1945-го під Берліном... Робота в музеї визначила і подальші наукові спрямування Р. Маньковської як історикині: музеологія та історичне краєзнавство⁷.

Успішно пройшовши співбесіду із завідувачем відділу регіональних проблем історії України, академіком НАН України П. Т. Троньком, Руслана Вікторівна з 1993 р. почала працювати в Інституті історії України НАН України. У 1997 р. під його науковим керівництвом захистила кандидатську дисертацію «Музейництво в Україні: питання теорії і практики (1917 – червень 1941 р.)»⁸. Академік, Герой України П. Т. Тронько ві-

---

⁷ Маньковська Руслана Вікторівна. Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю : довідник / Всеукраїнська спілка краєзнавців; ред. кол.: П. Т. Тронько (голов. ред.) та ін.; упоряд. Т. Ф. Григор'єва та ін. Київ; Кам'янець-Подільський, 2003. С. 136.

⁸ Даниленко В. М. Маньковська Руслана Вікторівна. Енциклопедія Сучасної України / редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. URL: <https://esu.com.ua/article-63530>

діграв ключову роль у становленні Руслани Вікторівни як науковиці, дослідниці і організаторки. Зрештою, Петро Тимофійович для багатьох науковців був взірцем у беззавітній відданості та подвижницькому служінні народній справі. Збережена, захищена за його участю культурна спадщина України становить безцінну скарбницю не лише національної, але й світової культури⁹. Руслана Маньковська – гідна учениця свого учителя. У 2025 р. на державному рівні відзначається 110-річчя від дня народження П. Т. Тронька. Завдяки енергії, наполегливості та цілеспрямованості Р. В. Маньковської, як заступниці голови НСКУ, вдалося переконати членів Комісії з питань найменувань при Київському міському голові щодо присвоєння імені Петра Тронька одній з вулиць Києва. Знаково, що саме на цій вулиці розташований Національний музей народної архітектури та побуту України, організатором і натхненником якого був академік П. Т. Тронько¹⁰.

Руслана Маньковська в числі інших співробітників інституту взяла активну участь у реалізації надзвичайно вагомого проекту П. Т. Тронька – створенні багатотомної науково-документальної серії книг «Реабі-

---

⁹ Маньковська Р. В. Постать академіка Петра Тронька в українській культурі XX – початку XXI ст. // Джерела духовності: Науково-краєзнавчі експедиції Національної спілки краєзнавців України 2014–2018 рр. Документи та матеріали. Частина 2 / Нац. спілка краєзнавців України; за заг. ред. О.П. Реєнта; упоряд.: Р.В. Маньковська та [ін.]. – Київ: Інститут історії України НАН України, 2018. – С. 103–140.

¹⁰ Рішення IV сесії VII скликання Київської міської ради від 08.10.2015 р. № 129/2032 «Про повернення історичних назв, перейменування та найменування вулиць, провулку у місті Києві». URL: <https://kmr.gov.ua/sites/default/files/129-2032.pdf>

літовані історією», яка увічніює пам'ять сотень тисяч громадян України, що стали жертвами комуністичних репресій в Україні. Як наукова консультантка і членкиня редакційних колегій у Львівській, Житомирській і Черкаській областях, Руслана Вікторівна внесла вагомий вклад у підготовку 34 томів цього унікального видання. Всього ж на сьогодні вже видано 139 книг зазначеної науково-документальної серії.

Як керівниця Центру досліджень історико-культурної спадщини України, науковиця долучилась до реалізації ще одного проєкту академіка П. Т. Тронька – багатотомного енциклопедичного видання «Звід пам'яток історії та культури України». Вона виступила одним із ініціаторів підготовки каталогу-довідника «Нерухомі пам'ятки культурної спадщини України: втрати внаслідок російсько-української війни, 2022–2023 рр.», де вперше в сучасній українській історіографії комплексно представлено актуальну й суспільно значиму проблему знищення країною-агресоркою національних культурних надбань України, що розглядається як акт культурного геноциду української нації.

Наукові інтереси Р. В. Маньковської, як і у більшості істинних істориків, дуже різнобічні. Але головне спрямування її наукової та громадської діяльності полягає в дослідженні музейної справи України, краєзнавства, пам'яткознавства та їх ролі в розвитку українського суспільства. Зокрема, в монографії «Музеї України у суспільно-історичних викликах ХХ – початку ХХІ століть»¹¹ висвітлюються теоретичні питання

---

¹¹ Маньковська Р. В. Музеї України у суспільно-історичних викликах ХХ – початку ХХІ століть. Монографія. – Львів: Простір-М, 2016. – 408 с.

музеології у контексті новітньої соціокультурної парадигми, вперше здійснено комплексний аналіз розвитку музейної справи України в зазначений період, відтворено процес формування взаємодії музею і суспільства, запропоновано авторську концепцію суспільного розвитку музеїв в Україні.

Поява монографії привернула до себе увагу як науковців, так і музейників України. Вона стала основою для захисту в 2018 р. докторської дисертації «Музейна справа України: теоретичні, практичні та антропологічні виміри історичного досвіду (1920-ті рр. – поч. ХХІ ст.)», яка отримала високу оцінку наукової спільноти. З великою шаную і вдячністю докторка завше відзначає підтримку наукового консультанта докторського дослідження члена-кореспондента НАН України, доктора історичних наук, завідувача відділу історії України другої половини ХХ століття Інституту історії України НАН України Віктора Михайловича Даниленка, який певною мірою спрямував і наступні напрями досліджень вченої.

Новаторським поглядом Р. Маньковської на музеї став інноваційний підхід через міждисциплінарний напрям візуальних студій (visual studio), коли дослідниця розглядає музейну візуальність як інструмент впливу на відвідувача, що значно трансформує місце і роль музейних закладів у сучасному суспільстві¹². Науковиця обрала сучасний вектор дослідження музеїв у контексті актуального міждисциплінарного напрямку – ме-

---

¹² Маньковська Р.В. Музейний концепт у візуальній культурі: теоретичні рефлексії. Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика : зб. статей / Інститут історії України НАН України. 2020. – Вип. 25. – Київ: ІУ НАН України, 2020. – С. 179–192. URL: http://resource.history.org.ua/publ/Uxxs_2020_25_12

моральних студій, розглядаючи ці заклади як такі, що впливають на формування пам'яті в усіх її формах та національної свідомості¹³.

Музейна тематика, зокрема в сегменті краєзнавства, була розвинута науковицею в колективній роботі – підручнику для студентів закладів вищої освіти «Основи краєзнавства»¹⁴. Р. В. Маньковська значну увагу приділяє прищепленню краєзнавчих знань молоді. З 1998 р. вона наукова керівниця секцій «Історія України», «Історичне краєзнавство» відділення історії Київської Малої академії наук учнівської молоді. У 2019–2023 рр. Руслана Вікторівна виступила авторкою концепції та організаторкою освітньо-культурологічного проєкту «Музейна педагогіка в освітньо-культурному просторі Києва: проблеми, сьогодення, перспективи» в межах Міської комплексної цільової програми «Освіта Києва. 2019–2023 рр.» Департаменту освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) спільно з Комунальним закладом позашкільної освіти «Київська Мала академія наук учнівської молоді». Метою проєкту стало засобами музейної педагогіки ефективно впливати на освітньо-виховний процес, активізувати творчі здібності

---

¹³ Маньковська Р.В. Історична пам'ять в музеях: технологія конструювання // The XIX International Scientific and Practical Conference «Modern problems in science». – May 17–20, 2022. – Vancouver, Canada. – Pp. 209–216. DOI – 10.46299/ISG.2022.1.19 URL:<https://isg-konf.com/modern-problems-in-science-two/>

¹⁴ Маньковська Р. В. Розвиток краєзнавства в музейних закладах // Основи краєзнавства: підруч. для студ. закладів вищ. освіти / НАН України, Національна спілка краєзнавців України; за ред. О. П. Реєнта; вид. 2-ге, доп. – Київ: Видавничий дім «АДЕФ-Україна», 2021. – С. 256–281.

учнівської молоді, формувати в умовах музейного середовища світоглядні цінності, національну свідомість, сприяти відродженню історичної пам'яті, зміцнювати традицію входження молодого покоління в музейний простір Києва та України¹⁵.

Спільно з колегами Київської Малої академії наук учнівської молоді багато років поспіль реалізує актуальні та оригінальні міжнародні та всеукраїнські проекти, конференції, конкурси, літні школи з музейної педагогіки, залучаючи молодь до вивчення української історії та культури. Зокрема, метою Всеукраїнського конкурсу історичних есе «Герої в боротьбі за Незалежність України: дослідження національної ідентичності в суспільних трансформаціях ХХІ ст.» імені Романа Ратушного (2023 р.) стало дослідження боротьби українського народу у відстоюванні незалежності та соборності України. Питання збереження національної спадщини під час воєнної агресії росії проти нашої країни учні та студенти вивчають в межах Міжнародної практичної конференції «ЮНЕСКО у дзеркалі досліджень молоді: культурна спадщина в період російсько-української війни» під Патронатом Національної комісії України у справах ЮНЕСКО (2023–2024 рр.). Популяризуючи нематеріальну культурну спадщину України через ознайомлення з національною кухнею, її кулінарними традиціями, підтримуючи подання України в номінації нематеріаль-

---

¹⁵ Маньковська Р. В. Музейно-освітній простір України: структура та інновації // Музейна педагогіка в науковій освіті. Збірник тез доповідей учасників II Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 26 листопада 2020 р. / за наук. ред. С. О. Довгого. – Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 2020. – С. 150–155. DOI : <https://doi.org/10.32405/978-966-97763-19-11-2020-251>.

ної культурної спадщини до Списку ЮНЕСКО національну страву – український борщ та культуру його приготування, організовано Всеукраїнський конкурс для школярів «Український борщ – національний бренд кулінарної культури» (2021 р.). Символічно, що конкурс об'єднав цілі родини, різні покоління, всю Україну, яка яскраво проявила багатоманітність своєї духовної спадщини, неперервність родинних зв'язків.

Як громадська діячка на ниві краєзнавства, Руслана Вікторівна, яку з 1993 р. залучив до краєзнавчої діяльності академік Петро Тронько, з 2003 р. – відповідальна секретарка Всеукраїнської спілки краєзнавців, з 2012 р. – заступниця голови Національної спілки краєзнавців України. Під керівництвом голови НСКУ, члена-кореспондента НАН України Олександра Петровича Реєнта¹⁶ продовжує плідно працювати в царині українського краєзнавства, проводить активну роботу із залучення наукового та громадського потенціалу всіх регіонів України до вивчення та популяризації історії рідного краю. У 2019 р. спільно з О. Реєнтом та колегами з Національної історичної бібліотеки України краєзнавицею був вперше здійснений проєкт з підготовки систематичного покажчика статей журналу «Краєзнавство» за 90 років¹⁷. Нині Спілка є авторитет-

---

¹⁶ Маньковська Р. В. Внесок Олександра Реєнта в розвиток українського краєзнавства: науково-організаційні аспекти // Українське краєзнавство у викликах російсько-української війни: науково-дослідний та суспільний потенціал: Збірник матеріалів XVI Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції, м. Київ, 10 травня 2024 р./ За заг. ред. О. Реєнта. – Київ: Інститут історії України, 2024. – С. 55–56.

¹⁷ Краєзнавство: науковий журнал. 1927–2017: систематичний покажчик змісту / Заг. ред. О. Реєнт; Наук. ред. Р. Маньковська;

ною, інтелектуальною та дієвою складовою українського суспільства. Членами Президії НСКУ та головами регіональних відділень є видатні вчені, доктори наук, професори провідних українських університетів.

Руслана Вікторівна була організаторкою та натхненницею близько 30 науково-краєзнавчих експедицій, якими були охоплені всі регіони України: Седнів на Чернігівщині і маєток Лизогубів; с. Опішня і знаменитий опішнянський розпис; с. Лютенька на Полтавщині, де 1779 р. народився творець ракетної техніки, конструктор бойових ракет, нащадок запорозьких пушкарів Олександр Засядько; с. Мар'янівка на Київщині – батьківщина видатного українського співака Івана Козловського, і с. Веприк, де знаходиться меморіальна хата-музей українського композитора К. Стеценка; с. Колочава на Закарпатті з музеями і двадцятьма пам'ятками культури; Жовківський район на Львівщині з унікальними пам'ятками сакральної архітектури; Мелітополь і унікальна пам'ятка геології та археології світового значення Кам'яна могила. Це далеко не повний перелік перлин національної спадщини і її творців, які збагатили нашу історію, культуру, науку неоціненим скарбом: знаннями, традиціями, любов'ю до рідного краю.

Під час експедицій предметом досліджень стали документи та народні перекази про історичні події, експозиції меморіальних та краєзнавчих музеїв, творча спадщина видатних діячів української культури, багато імен яких замовчувалися в роки тоталітарного режи-

---

Уклад. О. Михайлова. НАН України, Інститут історії України; Національна спілка краєзнавців України; Міністерство культури України; Національна історична бібліотека України. – Київ, 2019. – 400 с.

му. Проводилися плідні зустрічі з краєзнавчими активними, керівниками органів місцевої влади, освітянами, студентською та учнівською молоддю, музейниками, бібліотекарями, архівістами, представниками засобів масової інформації. З ініціативи та за участю Руслани Маньковської матеріали експедицій НСКУ опубліковані у двотомнику «Джерела духовності»¹⁸.

З початком російської збройної агресії проти України керівництво та члени Співки підтримують ЗСУ і краєзнавців, які стали на захист Батьківщини, проводять науково-краєзнавчі конференції, круглі столи, на яких обговорюється науковий та суспільний потенціал українського краєзнавства у викликах російсько-української війни. Значну роботу в цьому напрямі проводить Р. В. Маньковська. Відразу спливають рядки з відомого вірша Лесі Українки «Слово, чому ти не твердая криця...» про силу слова:

*«Слово, моя ти єдина зброє,
Ми не повинні загинуть обоє!
Може, в руках невідомих братів
Станеш ти кращим мечем на катів.*

---

¹⁸ Джерела духовності: Науково-краєзнавчі експедиції Національної співки краєзнавців України 2009–2013 рр. Документи та матеріали / Нац. спілка краєзнавців України; за заг. ред. О. П. Реєнта; упоряд.: Є. В. Букет, С. Д. Гальчак, В. І. Дмитрук, Р. В. Маньковська. – Вінниця: Меркьюрі-Поділля, 2014. – 340 с.; Джерела духовності: Науково-краєзнавчі експедиції Національної співки краєзнавців України 2014–2018 рр. Документи та матеріали. Частина 2 / Нац. спілка краєзнавців України; за заг. ред. О.П. Реєнта; упоряд.: Р.В. Маньковська [та ін.]. – Київ: Інститут історії України НАН України, 2018. – С. 103–140.

*Брязне клинок об залізо кайданів,
Піде луна по твердинях тиранів,
Стрінеться з брязкотом інших мечей,
З гуком нових, не тюремних речей».*

Руслана Вікторівна, як визнана фахівчиня в галузі музеології, пам'яткознавства та краєзнавства, у 2008–2020 рр. входила до складу спеціалізованої вченої ради Центру пам'яткознавства НАН України і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури із захисту дисертацій зі спеціальності «Музеєзнавство. Пам'яткознавство». Вона також є членкинею редколегії наукового журналу «Краєзнавство», з 2023 р. – редакційної колегії наукового журналу «Історія. Культура. Мистецтво. History. Culture. Art» (Черкаси), з 2023 р. – наукової ради серії видань «Музей і війна» Міністерства культури та стратегічних комунікацій України та Національного художнього музею України, з 2023 р. – Міжакадемічної робочої групи в межах Програми спільної діяльності Національної академії наук України та Національної академії мистецтв України «Мистецький простір і культурна динаміка України у вимірах людського» на 2023–2025 роки, з 2024 р. – експертка Українського культурного фонду.

За вагомий внесок у розвиток історичної науки, музейної справи, краєзнавства, збереження національної культурної спадщини, плідну професійну діяльність та громадянську активність на ниві національного відродження Р. В. Маньковська удостоєна почесного звання «Заслужений працівник культури України» (2016 р.), а також «Відмінник освіти України» (2000 р.), «Почесний краєзнавець» (2010 р.), нагороджена медаллю Міністерства культури і туризму України, Почесними

грамотами Кабінету Міністрів України, ЦК профспілки працівників НАН України, Міністерства освіти та науки України, Міністерства культури і мистецтв України, Головного управління освіти і науки КМДА, Голови Житомирської обласної ради, відзначена Подяками Президії НАН України, Київського міського голови, Громадської організації «Вікімедіа Україна» та ін.

У ювілейний рік бажаємо, щоб «Золота Фортуна», медаллю якої відзначена Руслана Вікторівна, супроводжувала її довгі роки життя й сприяла подальшій плідній праці на шляху розвитку історичної науки, краєзнавства, виховання нового покоління науковців та збереження культурної спадщини України.

*Денисенко Галина (м. Київ)
кандидатка історичних наук,
старша наукова співробітниця
Центру досліджень історико-культурної
спадщини України
відділу історії України
другої половини XX століття
Інституту історії України НАН України*

*Катаргіна Тетяна (м. Київ)
кандидатка історичних наук,
старша наукова співробітниця
Центру досліджень історико-культурної
спадщини України
відділу історії України
другої половини XX століття
Інституту історії України НАН України*

ОСНОВНІ ВІХИ ЖИТТЯ, НАУКОВОЇ ТА ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1965 р., 25 лютого – народилася в селі Халаїдове Монастирищенського району (нині Уманський район) Черкаської області;

1982 р. – закінчила Катеринопільську загальноосвітню середню школу №1 (Черкаська область) із золотою медаллю;

1982–1987 рр. – навчалася на історичному факультеті Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка (нині – Київський національний університет імені Тараса Шевченка) за спеціальністю історик, викладач суспільствознавства;

1987–1993 рр. – молодша наукова співробітниця, старша наукова співробітниця Національного меморіального комплексу «Музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.» (нині – Національний музей історії України у Другій світовій війні);

1993–1998 рр. – інженер I категорії відділу регіональних проблем історії України Інституту історії України НАН України;

1997 р. – захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за наукового керівництва академіка НАН України Петра Тронька;

1998–2000 рр. – наукова співробітниця відділу регіональних проблем історії України Інституту історії України НАН України;

від 1998 р. – наукова керівниця секцій «Історія України», «Історичне краєзнавство» відділення історії Київської МАН учнівської молоді;

2000–2016 рр. – старша наукова співробітниця відділу історичної регіоналістики Інституту історії України НАН України;

2000–2013 рр. – старша викладачка, доцент кафедри гуманітарних наук Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій (за сумісництвом);

2002–2008 рр. – старша викладачка, доцент кафедри історії України Міжрегіональної академії управління персоналом (за сумісництвом);

2003–2012 рр. – відповідальна секретарка Національної спілки краєзнавців України;

2004 р. – присвоєно вчене звання «доцент»;

2008–2021 рр. – членкиня спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій за спеціальністю 26.00.05 – музеєзнавство, пам’яткознавство Центру пам’яткознавства НАН України і УТОPIK (Київ);

2008 р. – присвоєно вчене звання «доктор філософії»;

від 2008 р. – відповідальна секретарка Міжвідомчої координаційної ради з питань краєзнавства при Президії НАН України;

2009 р. – співорганізаторка і членкиня журі Першого Всеукраїнського конкурсу громадських музеїв, організованого Національною спілкою краєзнавців України;

2010 р. – присвоєно звання «Почесний краєзнавець України»;

2010 р., 8 грудня – виступ на парламентських слуханнях на тему «Українці в світі»;

2012 р. – членкиня журі конкурсу «Вікі любить пам'ятки»;

від 2012 р. – заступниця голови Національної спілки краєзнавців України;

від 2013 р. – членкиня редакційної колегії наукового журналу «Краєзнавство»;

2013 р. – участь у розробці проєкту Програми розвитку краєзнавства в Україні на період до 2025 р.;

2013 р. – членкиня журі конкурсу «Вікі любить Землю»;

2015 р., 9 червня – виступ на засіданні Комісії з питань найменувань при Київському міському голові щодо присвоєння імені Петра Тронька одній із вулиць Києва;

2017–2019 рр. – старша наукова співробітниця відділу історії України другої половини ХХ століття Інституту історії України НАН України;

2018 р. – захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук за наукового консультування члена-кореспондента НАН України Віктора Даниленка;

від 2018 р. – членкиня громадської ради Центрального державного архіву громадських об'єднань та українці;

2018–2020 рр. – членкиня редакційної колегії часопису Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки «Літопис Волині»;

2019–2023 рр. – авторка концепції та організаторка освітньо-культурологічного проєкту «Музейна педагогіка в освітньо-культурному просторі Києва: проблеми, сьогодення, перспективи» в межах Міської комплексної цільової програми «Освіта Києва. 2019–2023 рр.» Департаменту освіти і науки Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) спільно з Комунальним позашкільним навчальним закладом «Київська Мала академія наук учнівської молоді»;

від 2019 р. – доцент кафедри туризму Національного університету фізичного виховання і спорту України (за сумісництвом);

від 2019 р. – провідна наукова співробітниця відділу історії України другої половини XX століття Інституту історії України НАН України;

2021 р. – організаторка та голова журі Всеукраїнського конкурсу учнівської молоді «Український борщ – національний бренд кулінарної культури» на підтримку номінації до Списку Всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО спільно з Комунальним позашкільним навчальним закладом «Київська Мала академія наук учнівської молоді»;

2022 р. – присвоєно вчене звання «професор»;

2022 р. – авторка концепції та співорганізаторка Першої Міжнародної літньої школи з музейної педагогіки спільно з Комунальним позашкільним навчальним закладом «Київська Мала академія наук учнівської молоді»;

від 2022 р. – керівниця Центру досліджень історико-культурної спадщини України Інституту історії України НАН України;

від 2023 р. – членкиня редакційної колегії наукового журналу «Історія. Культура. Мистецтво. History. Culture. Art» (Черкаси);

2023 р. – членкиня наукової ради серії видань «Музей і війна» Міністерства культури та інформаційної політики України та Національного художнього музею України;

2023 р. – авторка програми та співорганізаторка Другої Міжнародної літньої школи з музейної педагогіки спільно з Комунальним позашкільним навчальним закладом «Київська Мала академія наук учнівської молоді»;

від 2023 р. – членкиня Міжакадемічної робочої групи в межах Програми спільної діяльності Національної академії наук України та Національної академії мистецтв України «Мистецький простір і культурна динаміка України у вимірах людського» на 2023–2025 роки;

2024 р. – авторка концепції, співорганізаторка, голова журі та модераторка Всеукраїнського конкурсу історичних есеїв «Герої в боротьбі за Незалежність України: дослідження національної ідентичності в суспільних трансформаціях початку ХХІ ст.» імені Романа Ратушного спільно з Комунальним позашкільним навчальним закладом «Київська Мала академія наук учнівської молоді»;

від 2024 р. – експертка Українського культурного фонду.

ХРОНОЛОГІЧНИЙ ПОКАЖЧИК ПРАЦЬ (1993-2025 рр.)

1993

Статті:

1. Періодична преса як джерело вивчення проблем охорони пам'яток історії та культури // Шоста Всеукраїнська наукова конференція з історичного краєзнавства : тези доп. та повідомл. – Луцьк, 1993. – С. 282-283.

1994

Статті:

2. Г. В. Брілінг як музеєзнавець Поділля // Матеріали науково-практичної конференції «Духовні витоки Поділля: творчі історії краю» : тези доп. та повідомл. – Хмельницький, 1994. – С. 33-35.

3. Етапи розвитку Житомирського музею // IV Міжнародна наукова конференція «Велика Волинь: минуле й сучасне» : тези доп. та повідомл. – Хмельницький, 1994. – С. 401-404.

4. Музеї Черкащини // Регіональна науково-практична конференція «Історико-культурна спадщина Середнього Подніпров'я: виявлення і вивчення пам'яток засобами туризму» : тези доп. та повідомл. – Київ ; Черкаси, 1994. – С. 137-138.

5. Херсонський краєзнавчий музей – важливий об’єкт туристичних маршрутів по Півдню України // Всеукраїнська науково-практична конференція «Проблеми розвитку туризму в Україні і завдання відновлення історичної пам’яті народу засобами туризму» : тези доп. та повідомл. – Ч. 2. – Київ ; Косів, 1994. – С. 210-212.

1995

Статті:

6. З історії Маріупольського краєзнавчого музею: традиції та перспективи // VII Всеукраїнська наукова конференція «Історичне краєзнавство в Україні: традиції і сучасність». – Київ, 1995. – С. 57-63.

1996

Статті:

7. Музей Івана Гончара в туристських маршрутах Києва // Туристичні ресурси України: зб. наук. ст. – Київ, 1996. – С. 74-82.

8. О. Федоровський та його вклад в пам’яткоохоронну та музейну справу // Історія України. Маловідомі імена, події, факти (1996–2011) : зб.ст. – Київ, 1996. – Вип. 1. – С. 57-69.

1997

Дисертація, автореферат:

9. Музейництво в Україні: питання теорії і практики (1917 – червень 1941 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст.

наук: 07.00.01 / Р. В. Маньковська ; НАН України, Ін-т історії України. – Київ, 1997. – 21 с.

10. Музейництво в Україні: питання теорії і практики (1917 – червень 1941 рр.) : дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Р. В. Маньковська ; НАН України, Ін-т історії України. – Київ, 1997. – 185 с.

Статті:

11. Діяльність Є. Ю. Спаської на ниві музейництва // Історія України. Маловідомі імена, події, факти (1996–2011) : зб. ст. – Київ, 1997. – Вип. 2. – С. 286–292.

12. Наукові концепції класифікації музеїв і формування музейної мережі в Україні в 20-ті рр. ХХ ст. // VIII Всеукраїнська наукова конференція «Історичне краєзнавство і культура». – Ч. 1. – Київ; Харків, 1997. – С. 417–420.

13. Репресії серед музейних працівників (1920–30 рр.) // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 1997. – № 1–2 (4/5). – С. 263–271.

1998

Статті:

14. Архівно-слідчі справи як джерело дослідження репресій серед музейників в 1930-х рр. // Архівно-слідчі справи репресованих: науково-методичні аспекти використання : зб. наук. пр. – Київ, 1998. – С. 85–90.

15. Зрушення в галузі музейництва за уряду гетьмана П. Скоропадського // Гетьман Павло Скоропадський та Українська держава 1918 р. : наук. зб., присвяч. 125-річчю від народж. гетьмана П. Скоропадського та 80-річчю проголошення Української держави 1918 р. – Київ, 1998. – С. 227-229.

16. Музейна мережа України в туристських маршрутах // III Всеукраїнська науково-практична конференція «Туризм в Україні: економіка і культура». – Київ, 1998. – С. 281-288.

17. Ф. А. Козубовський – директор Інституту історії матеріальної культури Всеукраїнської академії наук // Історія України. Маловідомі імена, події, факти (1996–2011) : зб. ст. – Київ, 1998. – Вип. 3. – С. 189-196.

1999

Статті:

18. З історії музейної справи України: принципи експозиційного показу музейних збірок в 20-ті рр. ХХ ст. // Краєзнавство : наук. журн. – 1999. – № 1-4. – С. 128-133.

19. Краєзнавство на зламі тисячоліть. (За матеріалами IX Всеукраїнської наукової конференції з історичного краєзнавства) // Вісник УТОПІК. – 1999. – № 2. – С. 27-28.

20. Краєзнавство на межі тисячоліть. (За матеріалами IX Всеукраїнської наукової конференції з історич-

ного краєзнавства) // Культура і життя. – 1999. – Жовтень. – С. 3.

21. Музеї на туристичних маршрутах Півдня України // Туристично-краєзнавчі дослідження. – Київ, 1999. – Вип. 2. – С. 287-297.

22. Музейна справа за часів Гетьманату // Студії з архівної справи та документознавства. – Київ, 1999. – Т. 5. – С. 136-139.

23. Підготовка музейних кадрів в Україні (20-30-ті рр. XX ст.) // Історія України. Маловідомі імена, події, факти (1996–2011) : зб. ст. – Київ, 1999. – Вип. 8. – С. 179-184.

24. Соціологізація музейних експозицій в Україні // Історія України. Маловідомі імена, події, факти (1996–2011) : зб. ст. – Київ, 1999. – Вип. 9. – С. 235-244.

25. Становлення теоретичних та організаційних підвалин в музейництві за доби Центральної Ради (березень 1917 – 19 квітня 1918 рр.) // Музей на рубежі епох: минуле, сьогодення, перспективи : матеріали ювіл. між-нар. наук.-практ. конференції. – Київ, 1999. – С. 29-31.

2000

Монографія:

26. Музейництво в Україні (1917–1941рр.) / Р. В. Маньковська ; НАН України, Ін-т історії України. – Київ, 2000. – 140, [1] с.

Статті:

27. Вклад Є. Рудинської в музейну справу України // Український історичний збірник. – Київ, 2000. – С. 229-238.

28. Краєзнавчі музеї України: історія і сучасність // Краєзнавство : наук. журн. – 2000. – № 1-2. – С. 153-159.

29. Музеї України в інформаційному просторі: досвід та перспективи // Історія України. Маловідомі імена, події, факти (1996–2011) : зб. ст. – Київ, 2000. – Вип. 10. – С. 243-255.

30. Музейники в лещатах тоталітаризму // Історія України. Маловідомі імена, події, факти (1996–2011) : зб. ст. – Київ, 2000. – Вип. 11. – С. 389-398. – Режим доступу: <http://surl.li/riiproa>

31. Підготовка кадрів музейних працівників (20-ті рр. ХХ ст.) // Вісник УТОПІК. – 2000. – № 2. – С. 11-17.

32. Туристичні маршрути Півдня України // Устойчивое развитие туризма на Черноморском побережье : сб. матер. симпоз. – Одеса, 2000. – С. 416-420.

Упорядкування:

33. Ми діти твої, Україно! Історія України очима дослідників Малої академії наук : зб. ст. / НАН України, Ін-т історії України, Київське територ. відділення Малої акад. наук «Дослідник» ; відп. ред. О. П. Реєнт ;

упоряд.: Т. Г. Григор'єва, Р. В. Маньковська [та ін.]. – Київ, 2000. – 188 с.

2001

Статті:

34. Інтернет як засіб комунікації музеїв в культурному просторі України // Історія України. Маловідомі імена, події, факти (1996–2011) : зб. ст. – 2001. – Вип. 13. – С. 390-400. – Режим доступу:<http://surl.li/monziz>.

35. Краєзнавчі музеї в дослідженні регіональної історії України // Історія України. Маловідомі імена, події, факти (1996–2011) : зб. ст. – Київ, 2001. – Вип. 17. – С. 9-14. – Режим доступу: <http://surl.li/ngfcit>

36. Молодь у краєзнавчому русі України // Краєзнавство : наук. журн. – 2001. – № 1-2. – С. 211-214.

37. Музеї як інструмент ідеологічного впливу в Україні (1930-ті рр.) // Історія України. Маловідомі імена, події, факти (1996–2011) : зб. ст. – Київ, 2001. – Вип. 12. – С. 228-232.

2002

Навчально-методичні праці:

38. Навчальна програма з дисципліни «Краєзнавство». – Київ : ДУІКТ, 2002. – 27 с.

39. Навчальна програма з дисципліни «Українознавство». – Київ : ДУІКТ, 2002. – 39 с.

2003

Статті:

40. Антоніни (до 2-ї пол. 18 ст. – с. Голодьки) – с-ще міськ. типу Краси́лівського р-ну [нині Хмельницького р-ну] Хмельницької обл. // Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2003. – Т. 1 : А-В. – С. 104.

41. Бажан Олег Григорович // Краєзнавці України (сучасні дослідники рідного краю): довід. Т. 1. – Київ ; Кам'янець-Подільський, 2003. – С. 13.

42. Білогір'я (до 1946 – Ляхівці) – с-ще міськ. Типу Хмельницької обл. // Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2003. – Т. 1 : А-В. – С. 284.

43. Болтенко Михайло Федорович // Українські історики ХХ ст. : бібліогр. довід. – Київ ; Львів : Ін-т історії України НАН України, 2003. – Вип. 2. Ч. 1. – С. 27-28. – (Українські історики).

44. Вільшана – с-ще міськ. типу Горо́дищенського р-ну [нині Звенигородського р-ну] Черкаської обл. // Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2003. – Т. 1 : А-В. – С. 564.

45. Вовковинці – с-ще міськ. типу Деражн'янського р-ну [нині Хмельницького р-ну] Хмельницької обл. //

Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2003. – Т. 1 : А-В. – С. 590.

46. Волочиськ – місто Хмельницької обл. // Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2003. – Т. 1 : А-В. – С. 625.

47. Всеукраїнське музейне містечко 1926-1934 // Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2003. – Т. 1 : А-В. – С. 656.

48. Краєзнавчі дослідження в музеях України // Краєзнавство в Україні: сучасний стан і перспективи : наук. зб. – Київ : Академія, 2003. – С. 42-50.

49. Краєзнавчі музеї в дослідженні регіональної історії України // Український технічний музей: історія, досвід, перспективи. Праці 2-ї Всеукр. наук.-практ. конф., (15-17 травня 2003 р.). – Часів Яр ; Київ, 2003. – С. 107-109.

50. Макаренко Микола Омелянович // Українські історики ХХ ст. : бібліогр. довід. – Київ ; Львів : Ін-т історії України НАН України, 2003. – Вип.2. Ч. 1. – С. 208-209. – (Українські історики).

51. Слабченко Михайло Єлисейович // Українські історики ХХ ст. : бібліогр. довід. – Київ ; Львів : Ін-т історії України НАН України, 2003. – Вип. 2. Ч. 1. – С. 291-292. – (Українські історики).

Упорядкування:

52. Краєзнавство в Україні: сучасний стан і перспективи : наук. зб. / ред. кол.: П. Т. Тронько, О. П. Реєнт, А. І. Кудряченко (відп. ред.), Р. В. Маньковська та [ін.]. – Київ : Академія, 2003. – 232 с.

53. Краєзнавці України (сучасні дослідники рідного краю) : довід. Т. 1 / гол. ред. П. Т. Тронько ; упоряд.: Т. Ф. Григор'єва, Р. В. Маньковська [та ін.]. – Київ, 2003. – 271 с.

2004

Статті:

54. Археологічний туризм в Україні: перспективи розвитку в південному регіоні // Чорноморська каравела – 2004 : зб. матеріалів міжнар. симпозіуму. – Одеса, 2004. – С. 89-92.

55. Будинок культури заводу «Арсенал» // Звід пам'яток історії та культури України : енциклопед. вид.: у 28 т. Кн. 1. Ч. 2 : М-С. – Київ, 2004. – С. 742.

56. Велика Вітчизняна війна 1941-1945 рр. в музейних збірках України // XI Всеукраїнська наукова конференція «Велика Вітчизняна війна: маловідомі сторінки історії, імена, події» : зб. доп. і повідомл. 60-річчю визволення України від німецьких окупантів присвяч. / відп. ред. П. Т. Тронько. – Хмельницький : Поділля, 2004. – С. 128-134.

57. Гіляров Сергій Олексійович // Українські історики ХХ століття : бібліогр. довід. – Київ ; Львів: Ін-т історії України НАН України, 2004. – Вип. 2. Ч. 2. – С. 104-105. – (Українські історики).

58. Городище – місто Черкас. обл., райцентр [нині Черкаського р-ну] // Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2004. – Т. 2 : Г-Д. – С. 171.

59. Деражня – місто Хмельн. обл., райцентр [нині Хмельницького р-ну] // Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2004. – Т. 2 : Г-Д. – С. 339-340.

60. Донецький обласний краєзнавчий музей // Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2004. – Т. 2 : Г-Д. – С. 450.

61. Дунаївці (до поч. 18 ст. – Дунайгород) – місто Хмельн. обл., райцентр [нині Кам'янець-Подільського р-ну] // Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2004. – Т. 2 : Г-Д. – С. 496.

62. Краєзнавчі музеї – центри дослідження рідного краю // З непереможною правдою життя : зб. наук. праць на пошану Є. М. Скляренка. – Київ, 2004. – С. 338-344.

63. Лукомський Георгій Крескентійович // Українські історики ХХ століття : бібліогр. довід. – Київ ; Львів : Ін-т історії України НАН України, 2004. – Вип. 2. Ч. 2. – С. 240-241. – (Українські історики).

64. Маріїнський дитячий притулок 1881, 1899, де містилися науково-педагогічні установи, працювали відомі громадські діячі, вчені / С. І. Білокінь, В. В. Галайба, М. Б. Кальницький, Р. В. Маньковська // Звід пам'яток історії та культури України : енциклопед. вид. : у 28 т. Кн. 1. Ч. 2 : М-С. – Київ, 2004. – С. 882-883.

65. Маслов Василь Іванович // Українські історики ХХ століття : бібліогр. довід. – Київ ; Львів : Ін-т історії України НАН України, 2004. – Вип. 2. Ч. 2. – С. 250. – (Українські історики).

66. Мовчанівський Феодосій (Тодось) // Українські історики ХХ століття : бібліогр. довід. – Київ ; Львів : Ін-т історії України НАН України, 2004. – Вип. 2. Ч. 2. – С. 259-260. – (Українські історики).

67. Новицький Яків Павлович // Українські історики ХХ століття : бібліогр. довід. – Київ ; Львів : Ін-т історії України НАН України, 2004. – Вип. 2. Ч. 2. – С. 264-265. – (Українські історики).

68. Основні тенденції розвитку сучасного музейництва в Україні: монографія // Матеріали 5-го конгресу Міжнародної асоціації українців : зб. наук. ст. – Чернівці, 2004. – Ч. 2 : Історія. – С. 504-509.

69. Розанов Анатолій Григорович // Українські історики ХХ століття : бібліогр. довід. – Київ ; Львів : Ін-т історії України НАН України, 2004. – Вип. 2. Ч. 2. – С. 283-284. – (Українські історики).

70. Розвиток сучасного музейництва в Україні // Музейна справа та музейна політика в Україні ХХ ст. : зб. наук. праць / за ред. д-ра мистецтвознавства М. Р. Селівачова. – Київ : Златограф, 2004. – С. 21-27.

71. Федоровський Олександр Семенович // Українські історики ХХ століття : бібліогр. довід. – Київ ; Львів : Ін-т історії України НАН України, 2004. – Вип. 2. Ч. 2. – С. 326-327. – (Українські історики).

72. Шміт Федір Іванович // Українські історики ХХ століття : бібліогр. довід. – Київ ; Львів : Ін-т історії України НАН України, 2004. – Вип. 2. Ч. 2. – С. 349-350. – (Українські історики).

2005

Навчально-методичні праці:

73. Навчальна програма та методичні рекомендації з дисципліни «Культурологія». – Київ : ДУІКТ, 2005. – 48 с.

Статті:

74. Євгенія Юріївна Спаська // Зневажена Клію : зб. ст. – Київ, 2005. – С. 450-457.

75. Жашків (старовинна назва міста – Рашків) – місто Черкаської області // Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2005. – Т. 3: Е-Й. – С. 140-141.

76. З любов'ю до Батьківщини. До 90-річчя з дня народження П. Т. Тронька // Культура і життя. – 2005. – 26 липня.

77. Запорізький обласний краєзнавчий музей // Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2005. – Т. 3 : Е-Й. – С. 270.

78. Звенигородка – місто Черкаської області // Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2005. – Т. 3 : Е-Й. – С. 315.

79. Золотоноша – місто обласного підпорядкування Черкаської області // Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2005. – Т. 3 : Е-Й. – С. 381-382.

80. Івано-Франківський краєзнавчий музей // Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2005. – Т. 3 : Е-Й. – С. 405.

81. Краєзнавство в системі національної освіти: сучасний стан і перспективи // Історія України. Маловідомі імена, події, факти : зб. наук. праць / голов. ред. П. Т. Тронько. – Київ, 2005. – Вип. 29. – С. 50-58.

82. Краєзнавчий аспект в культурологічній освіті України (з досвіду викладання культурології) // Краєзнавство : наук. журн. – 2005. – № 1-4. – С. 136-140.

83. Ювілей академіка НАН України П. Т. Тронька / Р. В. Маньковська, Є. М. Скляренко // Український історичний журнал. – 2005. – № 5 (464) : вересень-жовтень. – С. 227-229.

Упорядкування, рецензування:

84. Всеукраїнська спілка краєзнавців : довід. / упоряд. Р. В. Маньковська. – Київ, 2005. – 148 с.

85. Літопис рідного краю // Народна творчість і етнографія. – 2005. – № 4. – С. 118-120.

Рец. на кн.: Кравченко Н. М. Фастівщина: сторінки історії. Від давнини до 20-х рр. XX ст. / Н. М. Кравченко, Л. Г. Чиговська, Т. В. Неліна. – Фастів, 2004. – 256 с.

2006

Розділу колективних виданнях:

86. Україна: хроніка XX століття. Роки 1976–1985 : довід. вид. / голова ред. кол. В. А. Смолій ; авт. кол.: Р. В. Маньковська [та ін.]. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2006. – 459 с.

Статті:

87. Велика Вітчизняна війна 1941–1945 рр. в музейних збірках України // Краєзнавство : наук. журн. – 2006. – № 1-4. – С. 73-76.

88. Екомузей в Україні: перспективи розвитку // Українська історична наука на шляху творчого поступу. III Міжнар.наук. конгрес українських істориків. – Луцьк, 2006. – С. 404-409.

89. Сучасний музей в соціокультурній динаміці // Історія України. Маловідомі імена, події, факти (1996-2011): зб. ст. – Київ, 2006. – Вип. 33. – С. 106-118.

90. Туризм як складова сучасної культури України (на прикладі археологічних пам'яток півдня України) // Краєзнавство : наук. журн. – 2006. – № 1-4. – С. 186-189.

Упорядкування:

91. Всеукраїнській спілці краєзнавців – 80 : [буклет] / Всеукраїнська спілка краєзнавців ; упоряд. Р. В. Маньковська. – [Б. м. : б. в.], [2006]. – 36 с. : іл.

2007

Статті:

92. Кабінет антропології та етнології імені Ф. Вовка при ВУАН // Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2007. – Т. 4 : Ка-Ком. – С. 8.

93. Кам'янка (1929-44 рр. – Кам'янка-Шевченківська) – місто Черкаської області // Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2007. – Т. 4: Ка-Ком. – С. 66-67.

94. Катеринопіль (до 1795 – Калниболото) – с-ще міськ. типу Черкаської області [нині с-ще Калинопіль] // Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2007. – Т. 4 : Ка-Ком. – С. 135.

95. Київський музей російського мистецтва [нині – Національний музей «Київська картинна галерея»] // Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2007. – Т. 4 : Ка-Ком. – С. 259-260.

96. Український музей в контексті розвитку європейського музейництва // Охорона культурної спадщини в Україні: історія, теорія, практика : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – Тернопіль, 2007. – С. 58-65.

Рецензування:

97. Краєзнавча школа в Криму: досвід і перспективи / Р. Маньковська, В. Дмитрук // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика : зб. ст. – Київ, 2007. – Вип. 12. – С. 495-500.

Рец. на кн.: Кармазін Н. В. Нариси розвитку історичного краєзнавства в Криму (1954 – 1991 рр.) / Н. В. Кармазін ; за ред. та вступ. ст. А. А. Непомнячого ; Таврійський нац. ун-т ім. В. І. Вернадського. – Сімферополь : Таврія, 2005. – 177 с. – (Бібліографія кримознавства ; вип. 4).

2008

Статті:

98. Гідний свого вчителя. Пам'яті Юрія Данилюка // Покликання бути людиною: пам'яті Юрія Зіновійовича Данилюка (1958–2005). – Київ : Телесик, 2008. – С. 91-94.

99. Корсунь-Шевченківський (до 1944 – Корсунь) – місто Черкаської області // Енциклопедія історії України.– Київ : Наукова думка, 2008. – Т. 5: Кон-Кю. – С. 194-196.

100. Красилів – місто Хмельницької області // Енциклопедія історії України.– Київ : Наукова думка, 2008. – Т. 5 : Кон-Кю. – С. 293.

101. Народне музейництво в громадянському суспільстві: історія і перспективи розвитку // Краєзнавство : наук. журн. – 2008. – № 1-4. – С. 138-146.

102. Тронько П. Т. Центр культурологічних студій Інституту історії України НАН України: проблематика досліджень / П. Т. Тронько, Р. В. Маньковська // Український історичний журнал. – 2008. – № 3. – С. 209-214.

Рецензування:

103. Український музей при навчальному закладі: історія і сучасність : матеріали обласної наук.-метод. конф. з історичного краєзнавства / за заг. ред. Л. А. Гайда ; рец.: Р. В. Маньковська, Н. А. Калініченко. – Кіровоград : КОІППО ім. Василя Сухомлинського, 2008. – 148 с.

2009

Статті:

104. Громадські музеї в історичній трансформації // Матеріали VIII Всеукраїнської наукової конферен-

ції «Актуальні питання історії науки і техніки» (17-19 жовт. 2009 р., м. Очаків). – Київ : Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2009. – С. 305-306.

105. Лисянка – с-ще міськ. типу Черкаської області // Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2009. – Т. 6 : Ла-Мі. – С. 167-168.

106. Луганський краєзнавчий музей // Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2009. – Т. 6 : Ла-Мі. – С. 286.

107. Макаренко Микола Омелянович // Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2009. – Т. 6 : Ла-Мі. – С. 439.

108. Миколаївський обласний краєзнавчий музей // Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2009. – Т. 6 : Ла-Мі. – С. 653-654.

109. Міжнародна рада музеїв // Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2009. – Т. 6 : Ла-Мі. – С. 709.

110. Музеологія як галузь наукових знань: сучасний дискурс та проблема теоретичного інтегрування // Краєзнавство : наук. журн. – 2009. – №3-4. – С. 136-144.

111. Организационные основы деятельности Национального союза краеведов Украины в современных условиях // Третьи Всероссийские краеведческие чтения, 22-23 июня 2009 р. – Москва ; Коломна, 2009. – С. 15-19.

112. Роль общественных музеев Украины в сохранении истории края // Жизнь и деятельность военачальника, изобретателя, организатора военной науки и образования, генерал-лейтенанта А. Д. Засядько : материалы междунар. науч. конф. – Санкт-Петербург, 2009. – С. 87-89.

Упорядкування:

113. Каталог виставки «Україна космічна» із колекції Проекту Петра Юценка «Українці в світі» та фондів Полтавського державного краєзнавчого музею, присвяченої 230-річчю від дня народження О. Д. Засядька – першого у світі винахідника ракетної техніки / Нац. спілка краєзнавців України [та ін.] ; упоряд.: В. І. Асадчева, Р. В. Маньковська. – 2009. – 37 с. : фот.

114. Перший Всеукраїнський конкурс на кращий громадський музей / упоряд.: П. В. Бабенко, Р. В. Маньковська [та ін.]. – Київ, 2009. – 27 с.

115. Премія ім. Д. Яворницького Національної спілки краєзнавців України / Нац. спілка краєзнавців України ; упоряд.: В. І. Дмитрук, Р. В. Маньковська [та ін.]. – Київ, 2009. – 18 с.

116. IV з'їзд Національної спілки краєзнавців України. Матеріали та документи / Нац. спілка краєзнавців України ; за заг. ред. О. П. Реєнта ; упоряд.: В. І. Дмитрук, Р. В. Маньковська. – Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2009. – 232 с. : іл.

2010

Навчально-методичні праці:

117. Навчальна програма з дисципліни «Історія української культури» для студентів вищих навчальних закладів денної форми навчання. – Київ : ДУКІТ, 2010. – 38 с.

118. Навчальна програма з дисципліни «Світова культура і мистецтво» для студентів вищих навчальних закладів денної форми навчання. – Київ : ДУКІТ, 2010. – 45 с.

Статті:

119. Внесок академіка НАН України П. Т. Тронька в теорію і практику музейної справи України // Історія України. Маловідомі імена, події, факти (1996–2011) : зб. ст. – Київ, 2010. – Вип. 36. – С. 49-61.

120. Захисник національної спадщини : [музейницька діяльність академіка П. Т. Тронька] // Краєзнавство: наук. журн. – 2010. – №1-2. – С. 11-15. – До 95-річчя головного редактора журналу «Краєзнавство» академіка НАН України П. Т. Тронька.

121. Музей у сучасному соціопросторі: історико-культурологічний аспект // Полікультуротворча діяльність 2010. – Київ, 2010. – С. 115-120.

122. Музей, як базове поняття в музеології: концептуально-теоретичні підходи // Збірник матеріалів

Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 120-й річниці заснування Кам'янець-Подільського державного історичного заповідника. – Кам'янець-Подільський, 2010. – С. 141-147.

123. Музеологія в системі соціогуманітарних наук // Технический музей: история, опыт, перспективы : материалы II Междунар. науч.-практ. конф., (26-29 мая). – Київ, 2010. – С. 3-7.

124. Одеський історико-краєзнавчий музей // Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2010. – Т. 7 : Мл-О. – С. 546.

125. Сакральна дерев'яна архітектура України у світовій спадщині : [про пам'яткоохоронну діяльність Національної спілки краєзнавців України та її внесок у захист сакрального народного мистецтва] // Краєзнавство : наук. журн. – 2010. – №4. – С. 77-87.

Упорядкування:

126. Пленум правління Національної спілки краєзнавців України (12 червня 2009 р.) : матеріали та док. / Нац. спілка краєзнавців України ; упоряд.: Р. В. Маньковська [та ін.]. – Київ, 2010. – 41 с.

2011

Статті:

127. Академік НАН України П. Т. Тронько і музейна справа в Україні // Обранець історії (до 95-річчя від
68

дня народження П. Т. Тронька) : матеріали Перших наук. читань, 19 листопада 2010 р. – Дніпропетровськ : Нац. гірничий ун-т, 2011. – С. 44-62.

128. Знищення музейних збірок в УРСР у післявоєнний період (друга половина 40-х-50-х рр.) // Історія України. Маловідомі імена, події, факти (1996–2011) : зб. ст. – Київ, 2011. – Вип. 37. – С. 198-214.

129. Краєзнавство в Україні: перспективи розвитку // Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 22 листопада 2011 р. / Нац. іст. б-ка України. – Київ, 2011. – С. 115-120. – (І Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька).

130. Краєзнавство і освіта: витоки і перспективи співбуття // Краєзнавство : наук. журн. – 2011. – № 3. – С. 16-22.

131. Музей в сучасній трансформації: новітні моделі інтерпретації культурної спадщини // Український технічний музей: історія, досвід, перспективи : матеріали 8-ї Всеукр. наук.-практ. конф., 26-28 травня 2011 р., м. Київ. – Київ, 2011. – С. 83-87.

132. Освітнянське краєзнавство – основа виховання громадянина України: (за матеріалами XII Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції «Освітнянське краєзнавство: досвід, проблеми, перспективи» [Івано-Франківськ, 6-7 жовтня 2011 р.]) // Краєзнавство : наук. журн. – 2011. – №4. – С. 278-281.

Упорядкування:

133. Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 22 листоп. 2011 р. / Нац. іст. б-ка України ; ред. кол.: А. В. Скорохватова, Р. В. Маньковська [та ін.]. – Київ, 2011. – (І Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька).

134. Установча конференція Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України: матеріали та док. (26 лютого 2010 року) / упоряд.: О. Гончаров, Р. Маньковська [та ін.]. – Київ : Телесик, 2011.

2012

Статті:

135. Концептуально-теоретичні підходи в музеології: методологічні засади науки // Технический музей: история, опыт, перспективы : материалы III Междунар. науч.-практ. конф. (г. Киев, 24-26 мая 2012). – Київ, 2012. – С. 52-57.

136. Міжнародні контакти Національної спілки краєзнавців України // Краєзнавство: наук. журн. – 2012. – № 2. – С. 155.

137. Музей у дослідженнях вчених Інституту історії України НАН України // Історіографічні дослідження в Україні : доп. та матеріали міжнар. наук. конф., 20-21 жовтня 2011 р. – Київ, 2012. – Вип. 22 : Інститут історії України на зламі епох, у світлі традицій та перетворень. 75 років інституціонального буття. – С. 499-518.

138. Музейні колекції Західної України під ідеологічним тиском в післявоєнний період // Волинський музейний вісник: музей у дослідженні та збереженні пам'яток культурної спадщини західноукраїнських етнічних земель : наук. зб. – Луцьк, 2012. – Вип. 4. – С. 21-26.

139. Музеологія як наукова система: структурні складові галузі // Культурний простір Житомирщини-Волині ХІХ–ХХ ст. : матеріали Всеукр. наук.-краєзнавчої конф. (24 квітня 2012 р., м. Житомир). – Житомир : М. Г. Косенко, 2012. – Т. 2. – С. 122-126.

140. Науково-краєзнавча експедиція Національної спілки краєзнавців України «Сторінки історії Кіровоградщини: від минулого до сьогодення»: [6-7 червня 2012 р.] // Краєзнавство : наук. журн. – 2012. – №2. – С. 156-157.

141. Національна спілка краєзнавців України у суспільних процесах подолання наслідків тоталітаризму [про наук. конференцію «Політичні репресії в Українській РСР 1937-1938 рр.: дослідницькі рефлексії та інтерпретації», м. Київ, 15 березня 2012 р.] // Краєзнавство : наук. журн. – 2012. – №1. – С. 163-164.

142. Сумський обласний краєзнавчий музей // Енциклопедія історії України. – Київ : Наукова думка, 2012. – Т. 9 : Прил.-С. – С. 905.

Рецензування:

143. «...де минуле не розходиться з майбутнім»: до розмови про музейну педагогіку // Краєзнавство : наук. журн. – 2012. – №1. – С. 119-121.

Рец. на кн.: Капустіна Н. І. Ми мандруємо музеєм. Путівник по Національному історичному музею ім. Д. І. Яворницького для батьків та дітей / Н. І. Капустіна, С. В. Івлева. – Дніпропетровськ, 2011. – 117 с.

2013

Статті:

144. Берегиня української культури: (до 100-річчя від дня народження видатного науковця та музеєзнавця Віри Свенціцької) // Краєзнавство : наук. журн. – 2013. – №4. – С. 224-232.

145. Велет гуманітарних знань: пам'яті академіка С. О. Шмідта // Краєзнавство : наук. журн. – 2013. – №2. – С. 247-248. : фот.

146. Краєвиди рідної землі. Про партнерську співпрацю краєзнавців та «Вікімедіа Україна» [конкурс «Вікі любить пам'ятки»– 2013] // Краєзнавство: наук. журн. – 2013. – №3. – С. 180-181. : фот.

147. Музейні установи та музейники у період «Великого терору» (1937–1938 рр.) // Політичні репресії в Українській РСР 1937–1938 рр.: дослідницькі рефлексії та інтерпретації. До 75-річчя «Великого терору» в СРСР : матеріали Всеукр. наук. конф., м. Київ, 15 березня 2012 р. – Київ, 2013. – С. 300-321. – Режим доступу: <http://resource.history.org.ua/item/0008889>

148. Новітні технології у формуванні сучасного музейного простору // Питання історії, науки і техніки : журн. – Київ, 2013. – №2. – С. 78-80.

149. Сучасні музейні комунікації та перспективи їх розвитку // Краєзнавство : наук. журн. – 2013. – №3. – С. 75-84.

Упорядкування:

150. Материк краєзнавства : збірник, присвячений лауреатам Премії імені Дмитра Яворницького Національної спілки краєзнавців України / за заг. ред. О. Реєнта ; упоряд. Р. Маньковська. – Київ : Промінь, 2013. – 134 с. : фот.

2014

Навчально-методичні праці:

151. Навчальна програма з історичного краєзнавства. – Київ : Київська Мала академія наук учнівської молоді, 2014. – 13 с.

Статті:

152. Внесок академіка П. Т. Тронька в освітянське краєзнавство України // Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 20 листоп. 2013 р. / Нац. іст. б-ка України. – Київ, 2014. – С. 115-126. – (II Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька).

153. Звіт про обговорення проблем круглого столу «Світові пам'ятки сакральної архітектури Львівщини: проблеми збереження» // Джерела духовності. Науково-краєзнавчі експедиції НСКУ 2009-2013 рр. : док. та матеріали. – Вінниця, 2014. – С. 38-54.

154. Музей і суспільство: основні форми комунікації // Луцьовські читання : матеріали наук.-практ. семінарів (2010–2014 рр.). – Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2014. – С. 54-60.

155. Музейна Шевченкіана в Україні: від історичної пам'яті до національного самоусвідомлення // Краєзнавча Шевченкіана України : матеріали XIII Всеукр. наук. історико-краєзнавчої конф., присвяч. 200-річчю від дня народж. Т. Г. Шевченка, м. Канів, 24-25 жовтня 2014 р. / за заг. ред. О. П. Реєнта. – Черкаси, 2014. – С. 179-190. – Режим доступу: <http://surl.li/lvoqeb>

156. Приватні музеї Києва як форма відродження меценатства // Києвознавчі читання: історичні та етнокультурні аспекти : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 200-річчю від дня народж. Тараса Шевченка та 250-річчю від дня народж. Максима Берлінського, [Київ, 27 берез. 2014 р.]. – Київ : ФОЛІАНТ, 2014. – С. 362-368.

157. Репресоване музейництво Львівщини (1939 – 1950-і рр.): знищення традицій // Реабілітовані історією. Львівська область. Кн. 2 : м. Борислав Бориславський район. / обл. ред. кол.: Ю. Т. Підлісний (голова) [та ін.]. – Львів : АСТРОЛЯБІЯ, 2014. – С. 174-194.

158. Суспільно-інтеграційні тенденції та комунікаційні інновації у музейному краєзнавстві : за матеріалами наук.-краєзнав. експед. НСКУ на Житомирщину // Краєзнавство : наук. журн. – 2014. – №2. – С. 178-185.

159. «Україна Тараса Шевченка»: видавничий проєкт Національної спілки краєзнавців України // Краєзнавство : наук. журн. – 2014. – №3-4. – С. 66-69. – До 200-річчя від дня народж. Тараса Шевченка. – Режим доступу: <http://resource.history.org.ua/item/0010064>

Упорядкування, редагування:

160. Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Київ, 20 листоп. 2013 р. / Нац. іст. б-ка України ; за заг. ред. О. П. Реєнта ; ред. кол.: А. В. Скорохатова, Р. В. Маньковська [та ін.]. – Київ, 2014. – 238 с. – (ІІ Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька).

161. Вікі любить пам'ятки – 2013: фотоальбом / наук. ред. Р. Маньковська ; упоряд. М. Козленко. – Київ : ІТЕМ ЛТД, 2014. – 64 с. : фот.

162. Джерела духовності. Науково-краєзнавчі експедиції НСКУ 2009–2013 рр. Документи та матеріали / за заг. ред. О. П. Реєнта ; упоряд. Р. В. Маньковська [та ін.]. – Вінниця : Балюк І. Б., 2014. – 339 [8] с. : іл.

163. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції до 75-річчя заснування Національної історичної бібліотеки України (Київ, 2-3 жовтня 2014 року) / Нац. іст. б-ка України ; ред.

кол.: А. В. Скорохватава, Р. В. Маньковська [та ін.]. – Київ, 2014. – 186 с.

164. Краєзнавча Шевченкіана України: матеріали XIII Всеукр. наук. історико-краєзнавчої конф., присвяч. 200-річчю від дня народж. Тараса Шевченка, м. Канів, 24–25 жовт. 2014 р. / за заг. ред. О. П. Реєнта ; ред. кол.: С. А. Брижицька, Р. В. Маньковська [та ін.]. – Київ, 2014. – 365 с.

165. Реабілітовані історією. Львівська область. Кн. 2 : м. Борислав Бориславський район / обл. ред. кол.: Ю. Т. Підлісний (голова) [та ін.]; наук. конс. Р. В. Маньковська. – Львів : АСТРОЛЯБІЯ, 2014. – 768 с.

166. Україна Тараса Шевченка: історико-краєзнавчі нариси / голов. ред. О. П. Реєнт ; член ред. кол., упоряд. Р. В. Маньковська [та ін.]. – Харків : ФОЛІО, 2014. – 575 с. : іл.

2015

Розділ у колективних виданнях:

167. Розвиток краєзнавства в музейних закладах : [розділ] // Основи краєзнавства : підручник для студентів вищих навчальних закладів / голов. ред. О. П. Реєнт. – Харків, 2015. – С. 226-249.

Статті:

168. Державний діяч, науковець, громадянин: відзначення 100-річчя з дня народження Петра Тронь-

ка в Україні // Краєзнавство : наук. журн. – 2015. – №3-4. – С. 27-36. – До 100-річчя з дня народження Петра Тронька.

169. Зустріч із читачами у Національному музеї літератури України [Електронний ресурс] // Національна спілка краєзнавців України [офіційний сайт]. – 2015. – Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=6075>

170. «Катеринин день». Краєзнавці започаткували свято народної художниці Катерини Білокур // Краєзнавство : наук. журн. – 2015. – №1-2. – С. 274-275.

171. Музей у просторі пам'яті в умовах суспільних викликів // Український технічний музей: історія, досвід, перспективи : матеріали XI Всеукр. наук.-практ. конф., 4-6 трав. 2015 р., м. Київ. – Київ, 2015. – С. 82-85.

172. Музейний наратив у пам'яттєвому дискурсі: соціокультурний контекст // Історико-культурна спадщина: збереження, доступ, використання : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, Україна, 7-9 квіт. 2015 р. Нац. авіаційний ун-т. – Київ : ТАЛКОМ, 2015. – С. 45-48.

173. Очільник Прикарпатського краєзнавства: до 60-річчя від дня народження М. Ю. Косила [голови правління Івано-Франківської обл. орг. Нац. спілки краєзнавців України] // Краєзнавство : наук. журн. – 2015. – №3-4. – С. 152-154.

174. Політичні репресії серед музейників Житомирщини у 1930-х рр. // Реабілітовані історією. Житомирська область. Кн. 7, ч. I / обл. ред. кол.: Ю. Г. Градовський (заст. голови), Л. А. Копійченко (заст. голови), Р. В. Маньковська [та ін.]. – Житомир : Полісся, 2015. – С. 22-34.

175. Уроки духовності та патріотизму. До 100-річчя від дня народження академіка Петра Тронька // Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 12 листоп. / Нац. іст. б-ка України. – Київ, 2015. – 271 с. – (III Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька).

Упорядкування, редагування, рецензування:

176. Вікі любить пам'ятки – 2014 : фотоальбом / наук. ред. Р. В. Маньковська. – Київ : Видавничий дім «АДЕФ-Україна», 2015. – 64 с. : фот.

177. Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конференції, Київ, 12 листопада / Національна історична бібліотека України ; ред. кол. : А. В. Скорохатова, Р. В. Маньковська [та ін.] – Київ, 2015. – 271 с. – (III Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька).

178. Кепін Д. В. Охорона палеоприродної та археологічної спадщини [монографія] / Д. В. Кепін, О. М. Титова ; рец. Р. В. Маньковська. – Київ : Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2015. – 152 с.

179. Основи краєзнавства : підручник для студентів вищих навчальних закладів / за заг. ред. О. П. Реєнта ; ред. кол.: С. М. Аржевітін, Р. В. Маньковська [та ін.]. – Харків, 2015. – 328 с.

180. Реабілітовані історією. Житомирська область. Кн. 7 / обл. ред. кол.: Ю. Г. Градовський (заст. голови), Л. А. Копійченко (заст. голови) ; рец.: Р. В. Маньковська [та ін.]. – Житомир : Полісся, 2015.

Ч. 1. – 706 с.

Ч. 2. – 460 с.

181. Україна Тараса Шевченка / [авт. передм.: О. П. Реєнт, Л. М. Новохатько ; упоряд. Р. В. Маньковська]. – Харків : Фоліо, 2015. – 572 [1] : [24] арк. іл.

2016

Монографія:

182. Музеї України у суспільно-історичних викликах ХХ – початку ХХІ століть : монографія / Р. В. Маньковська ; авт. передм. О. П. Реєнт ; наук. ред. В. М. Даниленко. – Львів : Простір-М, 2016. – 408 с.

Статті:

183. Дерев'яне зодчество України у фотооб'єктиві конкурсантів // Пам'ятки України. – 2016. – №2. – С. 24-37. – ВІКІ любить пам'ятки.

184. Музейна Франкіана: ретроспекція творення // Краєзнавство: наук. журн. – 2016. – №3-4. – С. 121-133.

185. Суспільнотворча роль освітянського краєзнавства (до 100-річчя від дня народження академіка П. Т. Тронька // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – Харків, 2016. – Вип. 51. – С. 134-139. – (Історія).

186. Політичні репресії серед музейників Черкащини у 1920–1930-і рр. // Реабілітовані історією. Черкаська область. Кн. 9 / обл. ред. кол.: С. М. Овчаренко, В. Т. Поліщук, П. М. Жук, Р. В. Маньковська [та ін.]. – Черкаси : Інтроліга TOP, 2016. – С. 535-560.

Редагування, рецензування:

187. Подобед О. А. Шкільний музей та екскурсійна діяльність у школі / О. А. Подобед ; рец.: Р. Маньковська, В. Шарпатий. – Житомир : О. О. Євнюк, 2016. – 95 с. : іл.

188. Почути голос минулого : рецензія // Праці Центру пам'яткознавства : зб. наук. праць. – Київ, 2016. – Вип. 29. – С. 275-277.

Рец. на кн.: Кепін Д. В., Титова О. М. Охорона палеоприродної та археологічної спадщини : [монографія]. – Київ: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2015. – 152 с.

189. Реабілітовані історією. Черкаська область. Кн. 9 / обл. ред. кол.: С. М. Овчаренко, В. Т. Поліщук,
80

П. М. Жук, Р. В. Маньковська [та ін.]. – Черкаси : Ін-троліга ТОР, 2016. – 640 с.

2017

Дисертація та автореферат:

190. Музейна справа в Україні: теоретичні, практичні та антропологічні виміри історичного досвіду (1920-і рр. – початок ХХІ ст.) : автореф. дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.01 «Історія України» / Р. В. Маньковська ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Переяслав-Хмельн. держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди». – Переяслав-Хмельницький, 2017. – 40 с.

191. Музейна справа в Україні: теоретичні, практичні та антропологічні виміри історичного досвіду (1920-і рр. – початок ХХІ ст.) : дис. ... доктора іст. наук : 07.00.01 «Історія України». – Ін-т історії України НАН України; ДВНЗ «Переяслав-Хмельн. держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди», Переяслав-Хмельницький, 2017. – 518 с.

Статті:

192. Бібліотеки-музеї України в контексті міжнародного досвіду // Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 2 листоп. 2017 р. / Нац. іст. б-ка України. – Київ, 2017. – С. 122-127. – (IV Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька).

193. Всеукраїнський музейний форум: діалог із суспільством [присвячений 1110-річчю міста Переяслав,

3-5 липня 2017 р.] // Краєзнавство: наук. журн. – 2017. – №3-4. – С. 307-308.

194. Деформаційні процеси в музейництві: західноукраїнські області в 1939–1950-х рр. [Ч. 1] // Краєзнавство : наук. журн. – 2017. – №3-4. – С. 239-256.

Див. також № 211 (Ч. 2).

195. Іван Франко і становлення українського музейництва наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. // Українське краєзнавство в соціокультурному просторі: історичні ретроспекції та виклики сучасності : матеріали ХІV Всеукр. наук. історико-краєзнавчої конф., присвяч. 160-річчю від дня народж. Івана Франка та 150-річчю від дня народж. Михайла Грушевського. – Київ : Нац. пед. ун-т ім. М. Драгоманова, 2017. – С. 163-175.

196. Музеї в суспільнотворчих процесах сучасності // Всеукраїнський музейний форум : матеріали наук.-практ. конф. / заг. ред. проф. Л. О. Гріффена. – Переяслав-Хмельницький, 2017. – С. 185-188.

197. Музей у духовному становленні суспільства. До 100-річчя від дня народження академіка П. Т. Тронька // VII Луньовські читання. Музейний колектив і його проблеми : матеріали наук.-практ. семінару, 24 березня 2016 р. – Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2017. – С. 170-183. – Режим доступу: http://historiography.karazin.ua/resources/files/20170513200613_c1bce2e.pdf

198. Музейний простір Києва: сучасні тенденції розвитку // Другі києвознавчі читання: історія та ет-

нокультура. До 100-річчя Української революції 1917-1921 рр. : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. – Київ, 2017. – С. 16-31. – Режим доступу: <http://surl.li/adlhim>

199. Тоталітаризм у суспільній пам'яті: музейні інтерпретації // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика : зб. ст. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2017. – Вип. 22. – С. 112-127.

Упорядкування, редагування, рецензування:

200. Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 2 листоп. 2017 р. / Нац. іст. б-ка України ; ред. кол.: А. В. Скорохатова, Р. В. Маньковська [та ін.]. – Київ, 2017. – 246 с. – (IV Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька).

201. Національна спілка краєзнавців України в інформаційному просторі. До 90-річчя журналу «Краєзнавство» / відп. ред. О. П. Реєнт ; упоряд.: Є. Букет Р. Маньковська [та ін.]. – Київ : НСКУ, 2017. – 183 с.

202. Реабілітовані історією. Львівська область. Кн. 3 : Буський район, Городоцький район / голова обл. ред. кол.: М. Б. Вільшинська [та ін.] ; член обл. ред. кол., наук. конс.: Р. В. Маньковська [та ін.]. – Львів : Пам'ять, 2017. – 852 с.

203. Реабілітовані історією. Черкаська область. Кн. 10 / обл. ред. кол.: В. В. Коваль, Р. В. Маньковська [та ін.]. – Черкаси : Інтроліга ТОР, 2017 – 640 с.

204. VII Луньовські читання. Музейний колектив і його проблеми : матеріали наук.-практ. семінару, 24 березня 2016 р. / ред. С. І. Посохов ; рец. Р. В. Маньковська. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. – 192 с.

205. Українське краєзнавство в соціокультурному просторі: історичні ретроспекції та виклики сучасності : матеріали XIV Всеукр. наук. історико-краєзнавчої конф., присвяч. 160-річчю від дня народж. Івана Франка та 150-річчю від дня народж. Михайла Грушевського / за заг. ред. О. П. Реєнта ; член ред. кол., упоряд. Р. В. Маньковська [та ін.]. – Київ : Нац. пед. ун-т ім. М. Драгоманова, 2017. – 298 с.

2018

Статті:

206. Багрій Роман Степанович // Історична наука у Національній академії наук України в особах : енциклопед. довід. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2018. – С. 131-132.

207. Батіг Роман Онуфрійович // Історична наука у Національній академії наук України в особах : енциклопед. довід. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2018. – С. 144.

208. Всеукраїнська нарада з питань викладання навчального курсу «Основи краєзнавства» у закладах вищої освіти // Краєзнавство : наук. журн. – 2018. – № 1. – С. 217-220. – Режим досту-

84

пу: https://nsku.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/Kraeznavstvo_2018-1.pdf

209. Гіляров Сергій Олексійович // Історична наука у Національній академії наук України в особах : енциклопед. довід. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2018. – С. 214.

210. Грінченко Володимир Антонович // Історична наука у Національній академії наук України в особах : енциклопед. довід. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2018. – С. 230-231.

211. Деформаційні процеси в музейництві: західноукраїнські області в 1939–1950-х рр. [Ч. 2] / Р. Маньковська, І. Жиленкова // Краєзнавство : наук. журн. – 2018. – №2. – С. 60-75.

Див. також № 194 (Ч. 1).

212. Інформація голови Мандатної комісії VI з'їзду Національної спілки краєзнавців України Руслани Маньковської // VI з'їзд Національної спілки краєзнавців України (23 січня 2017 року) : матеріали та док. / ред. О. П. Реєнт. – Київ, 2018. – С. 102-103.

213. Круглий стіл «В'ячеслав Чорновіл: постать на тлі епохи» (до 80-річчя від дня народження) // Український історичний журнал. – 2018. – №3. – С. 231-235.

214. Макаренко Микола Омелянович // Історична наука у Національній академії наук України в особах : енциклопед. довід. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2018. – С. 428-429.

215. Музеї Житомирщини в сучасних комунікаційних процесах (за результатами науково-краєзнавчої експедиції) // Джерела духовності. Науково-краєзнавчі експедиції НСКУ 2014-2018 рр. : док. та матеріали. – Київ, 2018. – Ч. 2. – С. 15-28.

216. Музеї України в суспільно-політичних процесах 1960-х–1980-х рр. // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика : зб. ст. / відп. ред. В. М. Даниленко. – Київ, 2018. – Вип. 23. – С. 75-97.

217. Музейний простір України: питання структури та інтеграційного потенціалу // Фактор простору в історичних дослідженнях : матеріали круглого столу, 31 трав. 2018 р., [м. Переяслав-Хмельницький]. – Переяслав-Хмельницький : Нац. іст.-етногр. запов. «Переяслав», 2018. – №3. – С. 64-70. – Режим доступу: <http://surl.li/ijydyn>

218. Постать академіка Петра Тронька в українській культурі ХХ – початку ХХІ ст. // Джерела духовності. Науково-краєзнавчі експедиції НСКУ 2014–2018 рр. : док. та матеріали. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2018. – Ч. 2. – С. 101-137.

219. Хромов Павло Олексійович // Історична наука у Національній академії наук України в особах : енциклопед. довід. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2018. – С. 668.

220. Чеканюк Андрій Терентійович // Історична наука у Національній академії наук України в особах :

енциклопед. довід. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2018. – С. 673.

Упорядкування, редагування, рецензування:

221. Всеукраїнська нарада з питань викладання навчального курсу «Основи краєзнавства» в закладах вищої освіти (Київ, 24 травня 2018 р.) : матеріали та док. / наук. ред. О. Реєнт ; упоряд.: В. Дмитрук, Р. Маньковська [та ін.]. – Київ, 2018. – 112 с. : іл.

222. Джерела духовності. Науково-краєзнавчі експедиції НСКУ: 2014–2018 рр. Ч. 2. / за заг. ред. О. П. Реєнта ; упоряд.: Р. В. Маньковська [та ін.]. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2018. – 383 с. : іл.

223. Літопис Національної спілки краєзнавців України: 2008-2018 рр. До 10-річчя надання Спілці краєзнавців статусу національної / Нац. спілка краєзнавців України ; за заг. ред. О. П. Реєнта ; упоряд.: Є. В. Букет, Р. В. Маньковська [та ін.]. – Київ : НСКУ, 2018. – 500 с.

224. Машталір В. В. Від колекцій до експозицій. Як формувалося українське військове музейництво / В. В. Машталір ; рец. Р. В. Маньковська. – Ніжин : Лисенко П. П., 2018. – 356 с.

225. Мовчанівський Феодосій (Теодосій) Миколайович / [ред. Р. В. Маньковська] // Історична наука у Національній академії наук України в особах : енциклопед. довід. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2018. – С. 463-464.

226. Муравська С. В. Музейні заклади у системі вищої освіти Західної України на тлі світових тенденцій / С. В. Муравська ; рец. Р. В. Маньковська. – 2018 : Манускрипт, 2018. – 244 с.

227. Новицький Яків Павлович / [ред. Р. В. Маньковська] // Історична наука у Національній академії наук України в особах : енциклопед. довід. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2018. – С. 484.

228. Слабченко Михайло Єлисейович / [ред. Р. В. Маньковська] // Історична наука у Національній академії наук України в особах : енциклопед. довід. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2018. – С. 593-594.

229. Соколов Іван Іванович / [ред. Р. В. Маньковська] // Історична наука у Національній академії наук України в особах : енциклопед. довід. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2018. – С. 604-605.

230. Співак Ілля Григорович / [ред. Р. В. Маньковська] // Історична наука у Національній академії наук України в особах : енциклопед. довід. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2018. – С. 609-610.

231. Тарановський Федір Васильович / [ред. Р. В. Маньковська] // Історична наука у Національній академії наук України в особах : енциклопед. довід. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2018. – С. 628-630.

232. VI з'їзд Національної спілки краєзнавців України (23 січня 2017 р.) : матеріали та док. / [за заг. ред. О. П. Реєнта ; упоряд.: В. І. Дмитрук, Р. В. Маньковська [та ін.]. – Київ, 2018. – 269 с. : іл.

2019

Статті:

233. Бабушко Світлана. Подвижник туристичного краєзнавства в Україні (Сергій Іванович Попович) / Світлана Бабушко, Руслана Маньковська, Людмила Соловей // Краєзнавство : наук. журн. – 2019. – № 4. – С. 99-104.

234. «...Власне чуття історика». (До 70-річчя від дня народження професора Віктора Даниленка) // Краєзнавство : наук. журн. – 2019. – № 4. – С. 95-98. – Режим доступу: <http://surl.li/iojyel>

235. Всесвітній день вишиванки в Національній спілці краєзнавців України [Електронний ресурс] // Національна спілка краєзнавців України [офіційний сайт]. – Київ, 2019. – Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=13578>

236. Загальні тенденції розвитку культури України другої половини ХХ ст.: музейний аспект // Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика : зб. ст. – Київ, 2019. – Вип. 24. – С. 378-392. – Режим доступу: <http://surl.li/obfftf>

237. Краєзнавство в Україні: історія і перспективи [інтерв'ю з Русланою Маньковською] // UA: перший. Радіо «Культура». – Київ, 2019. – 3 червня.

238. Краєзнавча діяльність закладів культури: аналітичний підхід // Українське краєзнавство в системі міжінституційних взаємодій: проблеми концептуалізації та практичної реалізації : зб. матеріалів 15-ої Всеукр. наук. історико-краєзнавчої практ. конф., м. Полтава, 12 грудня 2019 р. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2019. – С. 75-84.

239. Меморіальний музей Петра Тронька: до історії створення // Участь бібліотек у збереженні культурної спадщини та відновленні історичної пам'яті народу. До 80-річчя Національної історичної бібліотеки України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 7 листоп. 2019 р. / Нац. іст. б-ка України. – Київ, 2019. – С. 211-218 – (V Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька).

240. Музеї як складова історико-культурного туризму // Історико-культурний туризм: український та світовий досвід : зб. матеріалів Міжнар. наук. конф. – Київ : ФОЛІАНТ, 2019. – С. 35-47. – Режим доступу: <http://surl.li/glwxme>

241. Музейна педагогіка в науково-дослідній діяльності молоді: концептуальні підходи до проблеми // Другий Всеукраїнський музейний форум : матеріали наук.-практ. конф. – Переяслав-Хмельницький, 2019. – С. 143-148.

242. Музейна педагогіка: інноваційна технологія інтелектуального розвитку // Краєзнавство : наук. журн. – 2019.– № 3. – С. 238-251. – Режим доступу: <http://surl.li/vlyktr>

243. Національна спілка краєзнавців України в розвитку напрямку «Музейна педагогіка» [Електронний ресурс] // Національна спілка краєзнавців України [офіційний сайт]. – Київ, 2019. – Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=13458>

244. У Києві відбулися П'яті краєзнавчі читання пам'яті академіка Петра Тронька [Електронний ресурс] // Національна спілка краєзнавців України, 2019 р., 7 листопада [офіційний сайт]. – Київ, 2019. – Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=14607>

Упорядкування, редагування, рецензування:

245. Карпов В. В. Визначення оціночної вартості музейних предметів : навч. посіб. для студентів освітнього рівня «магістр» / В. В. Карпов, Ж. Ж. Денисюк ; рец. Р. В. Маньковська. – Київ : НАКККиМ, 2019. – 160с.

246. Краєзнавство: науковий журнал 1927-2017 рр. : сист. покажч. змісту / за заг. ред. О. П. Реєнта ; наук. ред. Р. В. Маньковська. – Київ, 2019. – 400 с.

247. Реєнт О. П. Краєзнавство в Україні: історичні традиції і стратегія розвитку / О. П. Реєнт ; відп. ред. Р. В. Маньковська ; НАН України, Міжвідомча координаційна рада з питань краєзнавства, Нац. спілка краєзнавців України. – Київ, 2019. – 212 с. : фот.

248. Українське краєзнавство в системі міжінституційної взаємодії: проблеми концептуалізації та практичної реалізації : зб. матеріалів XV Всеукр. наук. історико-краєзнавчої практ. конф., Полтава, 12 груд. 2019 р. / за заг. ред. О. П. Реєнта ; упоряд.: Р. В. Маньковська [та ін.]. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2019. – 184 с.

249. Участь бібліотек у збереженні культурної спадщини та відновленні історичної пам'яті народу. До 80-річчя Національної історичної бібліотеки України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 7 листоп., 2019 р. / Нац. іст. б-ка України ; за заг. ред. О. П. Реєнта ; ред. кол.: А. В. Скорохатова, Р. В. Маньковська [та ін.]. – Київ, 2019. – 349 с. : іл. – (V Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька).

2020

Статті:

250. День вишиванки – національна гідність [Електронний ресурс] // Комунальний позашкільний навчальний заклад «Київська Мала академія наук учнівської молоді» [сайт]. – 2020. – Режим доступу: <https://kman.org.ua/ua/den-vyshyvanky-naczionalna-gidnist/>

251. До дня науки: любов до Батьківщини розпочинається з вивчення власного родоvodu [Електронний ресурс] // Національна спілка краєзнавців України [офіційний сайт]. – 2020. – Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=15456>

252. До міжнародного дня музеїв. Музеї – це цікаво і креативно [Електронний ресурс] // Національна спілка краєзнавців України [офіційний сайт]. – 2020. – Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=15453>

253. Київська МАН святкує міжнародний день музеїв [Електронний ресурс] // Комунальний позашкільний навчальний заклад «Київська Мала академія наук учнівської молоді» [сайт]. – 2020. – Режим доступу: <https://kman.org.ua/ua/zhyvyj-istorychnyj-muzej-vypusknyczi-kyyivskoyi-man/>

254. Музей в сучасному меморіальному полі: теоретичні підходи // Суб'єкт. Пам'ять. Символічне : зб. наук. ст. та тез наук. повідомл. за матеріалами дистанційної Міжнар. наук.-теорет. конф. та наук. круглого столу «Культурна спадщина радянського періоду в сучасній Україні: від ностальгії – до переосмислення», Київ, 28 трав. 2020 р. – Київ : ІК НАМ України, 2020. – С. 148-153.

255. Музейний концепт у візуальній культурі: теоретичні рефлексії // Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика : зб. ст. / голов. ред. В. Смолій. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2020. – Вип. 25. – С. 179-185. – Режим доступу: <http://surl.li/wkmfsq>

256. Музейно-освітній простір України: структура та інновації // Музейна педагогіка в умовах воєнного стану : зб. тез доп. учасників II Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 26 листоп. 2020 р. – Київ : Мала академія наук України, 2020. – С. 150-155. – Режим досту-

пу: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/muzeyna-pedagogika-v-naukoviy-osviti_2020_.pdf

257. Освіта в музейних практиках Києва // Треті києвознавчі читання: історія та етнокультура : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 27 березня 2020 р.). – Київ : ФОЛІАНТ, 2020. – С. 345-353. – Режим доступу: <http://surl.li/upqioid>

258. Покликання бути краєзнавцем: [передмова] // Ключтер Валентина. Секунська «Січ» / Валентина Ключтер. – Ковель, 2020. – С. 3-5.

259. 35-ті роковини Чорнобильської катастрофи – вебінар для юнацтва [Електронний ресурс] // Національна спілка краєзнавців України [офіційний сайт]. – 2020. – Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=16808>

Упорядкування, редагування, рецензування:

260. Жук П. М. Літа бурхливого сонця / П. М. Жук ; рец. Р. В. Маньковська. – Черкаси : Інтролігатор, 2020. – 472 с.

261. Пам'яткознавчі студії: проблеми, практики, перспективи розвитку : зб. наук. пр. Вип. 1 / відп. за вип. О. М. Титова ; ред. кол.: Л. О. Гріффен, Р. В. Маньковська [та ін.]. – Київ : Київський наук.-метод. центр по охороні, реставрації та використанню пам'яток історії, культури і запов. територій, 2020. – 348 с.

2021

Розділ у колективних виданнях:

262. Краєзнавча діяльність музейних закладів [розділ] // Основи краєзнавства : підручник для студентів закладів вищої освіти / ред. О. П. Реєнт. – 2-ге вид., допов. – Київ : Нац. спілка краєзнавців України, 2021. – С. 256-283.

263. Музеї в туристичній галузі: інноваційні підходи // Туризм і гостинність: досвід і сучасні реалії : колективна монографія / за наук. ред. С. Р. Бабушко. – Київ : ФОП Гуляєва В. М., 2021. – С. 165-181. – Режим доступу: <http://surl.li/nmysnd>

Навчально-методичні праці:

264. Навчальна програма з дисципліни «Історія України засобами музейної педагогіки» для учнів 5 класів загальноосвітніх навчальних закладів. – Київ : Київська Мала академія наук учнівської молоді, 2021. – 34 с.

Статті:

265. Візуальність в музейній педагогіці: навчитися бачити // Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи : зб. матеріалів IX наук.-практ. конф., Київ, 7-8 жовт. 2021 р. – Київ, 2021. – С. 121-123.

266. Візуальна культура і музей: теоретичні підходи до проблеми // Український технічний музей: історія,

досвід, перспективи : матеріали 15-ї Всеукр. наук.-практ. конф., 27 трав. 2021 р. – Київ, 2021. – С. 116-119.

267. Краєзнавство та туризм: сучасні тенденції синергії // Діяльність бібліотек у забезпеченні вивчення і популяризації історико-культурної спадщини регіонів: історія, сьогодення, перспективи : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 4 листоп. 2021 р. / Нац. іст. б-ка України. – Київ, 2021. – С. 110-116. – (VI Краєзнавчі читання пам'яті академіка Петра Тронька).

268. Меморіальність та музеєфікація історії: з досвіду становлення музею Майдану // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика : зб. ст. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2021. – Вип. 26. – С. 71-83.

269. Музейна педагогіка у викликах дистанційного формату // Музейна педагогіка в умовах пандемії COVID-19 : зб. матеріалів Всеукр. круглого столу (Київ, 27 травня 2021 р.) / за наук. ред. С. О. Довгого. – Київ : Нац. центр «Мала академія наук України», 2021. – С. 69-74. – Режим доступу: <http://surl.li/iwkmpv>

270. Нематеріальна культурна спадщина України: соціокультурний вимір // Пам'яткознавчі студії: проблеми, практики, перспективи розвитку / відп. за вип. О. М. Титова. – Київ, 2021. – Вип. 2. – С. 87-91.

271. Північно-Кримський канал: історія та екологічні наслідки будівництва // Краєзнавство : наук. журн. – 2021. – № 3/4. – С. 40-54. – Режим доступу: <http://surl.li/vgvxen>

272. Теоретичні засади музейної візуальності / Р. В. Маньковська, С. В. Гаврилук // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського : зб. наук.праць / за заг. ред. О. А. Мельничука. – Вінниця : ТВОРИ, 2021. – Вип. 37. – С. 93-100. – (Історія). – Режим доступу: <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2021-37-93-100>

273. Туристичне краєзнавство Житомирщини: апробація маршруту (краєзнавча експедиція) [Електронний ресурс] // Національна спілка краєзнавців України [офіційний сайт]. – 2021. – Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=17529>

Упорядкування, редагування, рецензування:

274. Діяльність бібліотек у забезпеченні вивчення і популяризації історико-культурної спадщини регіонів: історія, сьогодення, перспективи : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 4 листоп. 2021 р. / Нац. іст. б-ка України ; за заг. ред. О. П. Реєнта ; ред. кол.: А. В. Скорохатова, Р. В. Маньковська [та ін.]. – Київ, 2021. – 302 с. – (VI Краєзнавчі читання пам'яті академіка Петра Тронька).

275. Пам'яткознавчі студії: проблеми, практики, перспективи розвитку : зб. наук. праць. Вип. 2 / відп. за вип. О. М. Титова ; член ред. кол.: Р. В. Маньковська [та ін.]. – Київ : Київ. наук.-метод. центр по охороні, реставрації та використанню пам'яток історії, культури і запов. територій, 2021. – 348 с.

276. Прилуцька Ірина. Іван Піддубний: весь світ упав до ніг твоїх / І. Прилуцька ; рец.: Р. Маньковська, І. Стадник. – Черкаси : Інтроліга TOP, 2021. – 200 с. – Режим доступу: <https://eprints.cdu.edu.ua/4813/1/padd.pdf>

2022

Розділ у колективних виданнях:

277. Візуалізація соціального життя в музейних технологіях // Українське суспільство в 1960-1980-х рр. Історичні нариси : колективна монографія / відп. ред. В. Даниленко; упоряд.: В. Крупина, М. Смольницька. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2022. – С. 575-638. – (З історії повсякденного життя в Україні).

278. Бабушко С. Р. Інноваційні підходи у вищій туристичній освіті / С. Р. Бабушко, Р. В. Маньковська // Напрями удосконалення соціально-гуманітарних відносин в сучасних умовах розвитку України та світу : колективна монографія. – Харків : СГ НТМ «Новий курс», 2022. – С. 405-430.

279. Світлотіні Північно-Кримського каналу // Українське суспільство в 1960-1980-х рр. Історичні нариси : колективна монографія / відп. ред. В. Даниленко. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2022. – С. 665-677. – (З історії повсякденного життя в Україні).

Статті:

280. Babushko S. Humanitarian Mission of Local History Museums in the Society: Ukraine's Experience

/ S. Babushko, R. Mankovska, M. Solovei, L. Solovei // Краєзнавство : наук. журн. – 2022. – № 1-2. – С. 40-47.

281. Babushko S. Visual construct In museum practices / S. Babushko, R. Mankovska // East European Historical Bulletin / chief ed. Vasyl Ilnytskyi. – Drohobych : Publishing House «Helvetica», 2022. – Issue 23. – P. 195-204.

282. Chaikovska Maryna. Digital Marketing Tools for Managing the Development of Park and Recreation Complexes / MarynaChaikovska, Hanna Mashika, Ruslana Mankovska, Zoreslava Liulchak, Pavlo Haida, Yana Diakova // IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security. – 2022. – Vol. 22, May 2022, № 5. – P. 154-162. – URL: http://ijcsns.org/07_book/2022_05.htm

283. Внутрішній туризм в Україні: основні тенденції розвитку // Сучасні тенденції розвитку індустрії туризму та гостинності: глобальні виклики : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. – Харків, 2022. – С. 154-157.

284. Історична пам'ять в музеях: технологія конструювання // The XIX International Scientific and Practical Conference «Modern problems in science», May 17-20, 2022. – Vancouver, Canada, 2022. – P. 209-216.

285. Краєзнавство в умовах воєнного стану: напрями та форми діяльності (до Всеукр. дня краєзнавства) [Електронний ресурс] // Національна спілка краєзнавців України [офіційний сайт]. – 2022. – Режим доступу: <http://surl.li/jbpnsv>

286. Краєзнавці на передовій культурно-освітнього фронту [Електронний ресурс] // Національна спілка краєзнавців України [офіційний сайт]. – 2022. – Квітень. – Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=18760>

287. Краєзнавча варта в умовах воєнного стану // Краєзнавство : наук. журн. – 2022. – № 1/2. – С. 64-67.

288. Музейна педагогіка і позашкільця: особливості взаємодії в умовах воєнного часу // Музейна педагогіка в науковій освіті : зб. тез доп. учасників Міжнар. наук.-практ. конференції, Київ, 1-2 грудня 2022 р. – Київ : Нац. центр «Мала академія наук України», 2022. – С. 196-200.

289. Музейний сегмент у освітньому процесі воєнного часу // Музейна педагогіка в умовах воєнного стану : зб. матеріалів Міжнар. круглого столу (Київ, 26 травня 2022 року). – Київ : Нац. центр «Мала академія наук України», 2022. – С. 182-185. – Режим доступу: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2022/10/Zbirnyk_2022_w.pdf

290. Музейний фактор в освітньому процесі: між-дисциплінарні інтеграції // Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів : матеріали 11-го Міжнар. наук.-методолог. інтернет-семінару (19 травня, 2022 р.) / за заг. ред. Н. М. Бідюк. – Київ ; Хмельницький : Термінова поліграфія, 2022. – С. 20-23. – Режим доступу: http://lib.khnu.km.ua/konfer_HNU/2022/konf_19_05_2022.pdf

291. Освітній фронт у плеканні майбутнього // Освіта і суспільство. – 2022. – №3, березень. – С. 2.

292. Процес підручникотворення з краєзнавства: концептуальні підходи та досвід реалізації // Проблеми сучасного підручника : навч.-метод. забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу : зб. тез доп. [Електронне видання]. – Київ : Педагогічна думка, 2022. – С. 284-287. – Режим доступу: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2023/10/PSP_tezy_2022.pdf

293. Чорнобиль: катастрофа планетарного масштабу [Електронний ресурс] // Національна спілка краєзнавців України [офіційний сайт]. – 2022. – Режим доступу: <http://surl.li/vjflvv>

Редагування:

294. Реабілітовані історією. Львівська область / обл. ред. кол.: Д. І. Посипанко (голова) ; член обл. ред. кол., наук. конс. Р. В. Маньковська [та ін.]. – Львів : Простір-М, 2022.

Кн. 9 : Перемишлянський район, Пустомитівський район. – 776 с.

Кн. 10 : Радехівський район, Самбірський район. – 880 с.

2023

Статті:

295. Бабушко С. Р. Wellness туризм у світі: сучасний стан і перспективи розвитку = Wellness Tourism in the

World: Current Stateand Development Perspectives / С. Р. Бабушко, Р. В. Маньковська, С. І. Попович // Der Standder Entwicklung von Wissenschaft und Technikim XXI Jahrhundert: Wirtschaft, Managementund Marketing, Tourismus, Bildung, Psychologie, Geographie, Philologie, Geschichte, Kunstgeschichte : Monografische Reihe «Europäische Wissenschaft». – Karlsruhe, Germany : SWORLD, 2023. – Buch. 22., Teil 2. – P. 89-99. – URL: [https:// reposit.uni-sport.edu.ua/handle/787878787/4965](https://reposit.uni-sport.edu.ua/handle/787878787/4965)

296. Краєзнавство і молодь у викликах воєнного стану // Краєзнавство : наук. журн. – 2023. – № 1/2. – С. 115-120.

297. Музейні інтеракції в соціокультурній динаміці українського суспільства 1985–1991 рр. // Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика : зб. ст. – Київ, 2023. – Вип. 27. – С. 116-132.

298. Музейництво Черкащини в умовах тоталітаризму 1920-30-х років // На перехрестях історії: студії на пошану С. І. Білоконя з нагоди 70-річчя. – Київ : Простір, 2023. – С. 484. – Режим доступу: <http://resource.history.org.ua/item/0017731>

299. Пам'яткоохоронна діяльність Петра Тронька: актуалізація проблеми в умовах російсько-української війни 2022–2023 рр. // Бібліотека. Люди. Війна. Втрати і звершення: зб. тез і повідомл. Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 8 листоп. 2023 р. / Нац. іст. б-ка України. – Київ, 2023. – С. 169-179. – (VII Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька).

Упорядкування, редагування, рецензування:

300. Бібліотека. Люди. Війна. Втрати і звершення: зб. тез і повідомл. Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 8 листоп. 2023 р. / Нац. іст. б-ка України ; ред. кол.: А. В. Скорохватава, Р. В. Маньковська [та ін.]. – Київ, 2023. – 394 с. – (VII Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька).

301. Заборонити рашизм / за заг.ред. В. Піскун ; рец.: Р. В. Маньковська, В. П. Капелюшний. – Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2023. – 252 с.

302. Персоналістичний вимір історії Черкащини: матеріали 2-ї регіон. історико-краєзнавчої конф., присвяч. 85-річчю з дня народж. д-ра іст. наук М. Бушина (15 берез. 2023 р., Черкаси : ЧДТУ) / відп. ред. проф. В. М. Лазуренко ; рец.: Р. В. Маньковська, А. Г. Морозов. – Черкаси : Гордієнко, 2023. – 431 с.

303. Про духовні підвалини українського народу // Краєзнавство : наук. журн. – Київ, 2023. – № 1/2. – С. 153-154.

Рец. на кн.: Мех Н. О. Етос українського народу: ціннісні домінанти культурного простору / Н. О. Мех. – Київ, 2022. – 187 с.

2024

Статті:

304. Внесок Олександра Реєнта в розвиток українського краєзнавства: науково-організаційні аспекти //

Українське краєзнавство у викликах російсько-української війни : зб. матеріалів XVI Всеукр. наук. історико-краєзнавчої конф., Київ, 10 трав. 2024 р. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2024. – С. 52-58.

305. Всеукраїнський краєзнавчий форум // Краєзнавство : наук. журн. – 2024. – №: 2. – С. 224-225.

306. Всеукраїнські краєзнавчі читання «Іван Франко і Прикарпаття» // Національна спілка краєзнавців України [офіційний сайт]. – 2024. – Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=19747>

307. Краєзнавці провели II Міжнародну конференцію «ЮНЕСКО і молодь», присвячену 70-річчю членства України в ЮНЕСКО // Національна спілка краєзнавців України [офіційний сайт]. – 2024. – Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=19631#more-19631>

308. Культурна спадщина у викликах воєнного часу: проектна діяльність [Електронний ресурс] // Краєзнавча робота в бібліотеках України: інформ. бюлетень. [Матеріали круглого столу «Сила бібліотек: збереження локальної історії у контексті сучасних подій». – С. 88-209]. – Київ, 2024. – Вип. 35. – С. 119-128. – Режим доступу: <https://omeka.nibu.kyiv.ua/s/nibu/item/5961#?c=0&m=0&s=0&cv=0>

309. Міжнародна підтримка України в сфері культурної спадщини під час російсько-української війни // Втрати нерухомих пам'яток України під час російсько-української війни 2022-2023 рр.: фіксація та дослідження : зб. наук. праць на пошану пам'яті історії

104

ка та пам'яткознавця Сергія Кота. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2024. – С. 80-89.

310. На чолі краєзнавчого руху України: до 75-річчя від дня народження голови НСКУ Олександра Петровича Реєнта // Краєзнавство : наук. журн. – Київ, 2024. – № 1. – С. 9-19.

311. Національна спілка краєзнавців відзначила День Соборності України [Електронний ресурс] // Національна спілка краєзнавців України [офіційний сайт]. – 2024. – Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=19505#more-19505>

312. Нерухома історико-культурна спадщина України: актуальні проблеми у викликах воєнного часу // *Ukraina Magna*. – 2024. – Vol. VI. – Р. 174–190.

313. Нерухомі пам'ятки в умовах російсько-української війни: документування втрат // Сьомі Череванівські наук. читання : зб. ст. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2024. – Вип. VII. – С. 7-13. – Режим доступу: <http://surl.li/wkwxpn>

314. Олександр Реєнт – очільник краєзнавчого руху України: [вступ. ст.] // Реєнт Олександр Петрович: бібліогр. покажч. / упоряд.: Н. Волошінська, Д. Стегній ; авт. передм., ред. О. Гончаров. – Київ, 2024. – С. 12-23. – (Київська міська організація Національної спілки краєзнавців України в особах ; кн. 2.).

315. Освітнянське краєзнавство: форми патріотичного виховання воєнного часу // Краєзнавство : наук. журн. – 2024. – № 1. – С. 160-162.

316. Поняття «музей» в парадигмі музеальності // Український технічний музей: історія, досвід, перспективи : матеріали 18-ї Всеукр. наук.-практ. конф. – Київ, 2024. – С. 129–131.

317. ЮНЕСКО у дзеркалі досліджень молоді [Електронний ресурс] // Національна спілка краєзнавців України [офіційний сайт]. – 2024. – Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=19862>

Упорядкування, редагування, рецензування:

318. Втрати нерухомих пам'яток України під час російсько-української війни 2022–2023 рр.: фіксація та дослідження : зб. наук. праць на пошану пам'яті історика та пам'яткознавця Сергія Кота / за заг. ред. В. Смолія ; заст. ред. Р. В. Маньковська ; авт. передм. Р. В. Маньковська. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2024. – 195 с.

319. Українське краєзнавство у викликах російсько-української війни: науково-дослідний та суспільний потенціал: зб. матеріалів XVI Всеукр. наук. історико-краєзнавчої конф., Київ, 10 трав. 2024 р. / за заг. ред. О. Реєнта ; упоряд. : Р. Маньковська [та ін.]. – Київ: Ін-т історії України НАН України, 2024. – 548 с.

320. Скавронський П. С. Практичне музеєзнавство / П. С. Скавронський ; відп. ред. О. П. Реєнт ; рец.: Р. В. Маньковська [та ін.] ; Нац. спілка краєзнавців України, Житомир. обл. орг., Музей історії м. Бердичева. – Бердичів : Мельник М. В., 2024.

Кн. 1 : Публікації в періодичній пресі про діяльність Музею історії міста Бердичева та його працівни-

ків (2013–2021) : з досвіду роботи Музею історії міста Бердичева. – 534 с.

Кн. 2 : Краєзнавчі публікації працівників Музею історії міста Бердичева в періодичній пресі (2013–2021) : з досвіду роботи Музею історії міста Бердичева. – 546 с.

2025

Розділ в колективній виданнях:

321. Mankovska R. (in co-authorship) The role of museums in creating the cultural-educational space of Lviv (late 19th – early 20th century). Science for modern man: Economics, Education and Pedagogy, Psychology and Sociology, History: Monographic series «European Science». Book 36. Part 3. 2025. Karlsruhe, Germany : Scientific World-Net Akhat AV. – С. 178-188. DOI: 10.30890/2709-2313.2025-36-03-004; ISBN 978-3-98924-079-7. URL: <https://desymp.promonograph.org/index.php/sge/issue/view/sge36-03/sge36-03>

Статті:

322. Душа Волинського краю / Р. Маньковська, О. Реєнт // Волинь і Полісся в долі Геннадія Бондаренка : спогади / упоряд. А. М. Силюк. – Луцьк: ВООНСКУ, 2025. – С. 6-8.

323. Педагог-провідник у світ туризму та краєзнавства (до 60-річчя від дня народження доктора педагогічних наук, професора Світлани Бабушко) / Р. Маньковська, Л. Соловей // Краєзнавство : наук. журн. – 2025. – № 1. – С.118-125.

ОФІЦІЙНЕ ОПОНУВАННЯ

2009

324. Нікітіна Ірина Віталіївна. Становлення і розвиток національного музею героїчної оборони і визволення Севастополя : дис. ... канд. іст. наук : 26.00.05 / І. В. Нікітіна ; НАН України, Центр пам'яткознавства, Укр. т-во охорони пам'яток історії та культури. – Київ, 2009. – 169 с.

2011

325. Кобалія Дмитро Русланович. Музеефікація об'єктів підводної культурної спадщини (на прикладі експозиції кораблів Дніпровської гребної флотилії в Музеї історії запорозького козацтва на о. Хортиця) : дис. ... канд. іст. наук : 26.00.05 / Д. Р. Кобалія ; НАН України, Центр пам'яткознавства, Укр. т-во охорони пам'яток історії та культури. – Київ, 2011. – 195 с.

326. Руденко Сергій Борисович. Музейна пам'ятка: соціокультурна сутність та місце в системі історико-культурних цінностей : автореф.дис. ... канд. культурології : 26.00.01 / С. Б. Руденко ; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв – Київ, 2011. – 16 с.

2012

327. Принь Марина Олегівна. Охорона, вивчення і використання пам'яток історії та культури на Донеччині та Луганщині в 20-х – на початку 30-х рр. XX ст. :

автореф. дис. ... канд. іст. наук : 26.00.05 / М. О. Принь ; НАН України, Центр пам'яткознавства, Укр. т-во охорони пам'яток історії та культури. – Київ, 2012. – 20 с.

328. Ярема-Винар Ольга Степанівна. Західноєвропейські гобелени XVI–XIX ст. у колекції Національного музею мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків (технологія виробництва, способи реставрації, збереження та музеєфікації) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 26.00.05 / О. С. Ярема-Винар; НАН України, Центр пам'яткознавства, Укр. т-во охорони пам'яток історії та культури. – Київ, 2012. – 19 с.

2014

329. Кузьменко Ірина Валентинівна. Д. Бурлюк в історії українського авангарду (1907–1920 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / І. В. Кузьменко ; Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили. – Миколаїв, 2014. – 234 с.

330. Червінський Андрій Іванович. Пам'яткоохоронний рух на Прикарпатті (90-ті роки XX–початок XXI ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 26.00.05 / А. І. Червінський ; Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2014. – 19 с.

2015

331. Борис Тетяна Петрівна. Становлення і розвиток художніх музеїв в Україні (кінець XIX – перша третина XX ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 26.00.05 / Т. П. Борис ; Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2015. – 20 с.

332. Костенко Антон Віталійович. Археологічні фонди краєзнавчого музею: формування, зберігання, використання (на прикладі Херсонського обласного краєзнавчого музею) : дис. ... канд. іст. наук : 26.00.05 / А. В. Костенко ; НАН України, Центр пам'яткознавства, Укр. т-во охорони пам'яток історії та культури. – Київ, 2015. – 295 с.

333. Старенький Ігор Олександрович. Пам'ятко-охоронна діяльність подільського православного духовенства в ХІХ – на початку ХХ ст. : автореф. канд. іст. наук : 26.00.05 / І. О. Старенький ; НАН України, Центр пам'яткознавства, Укр. т-во охорони пам'яток історії та культури. – Київ, 2015. – 19 с.

2017

334. Левченко Галина Сергіївна. Газета «Одесский вестник» (1827-1894): внесок у розвиток історичного краєзнавства на півдні України : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Г. С. Левченко ; М-во освіти і науки України, Одеський нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2017. – 20 с.

335. Січка Марія Львівна. Діяльність київських мистецтвознавців у 1920 – 1930-ті роки: соціально-культурний аспект : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / М. Л. Січка ; М-во освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. – Київ, 2017. – 17 с.

2018

336. Марченко Ірина Ярополківна. Розвиток методів та засобів консервації пам'яток станкового живо-

пису в художніх музеях України у радянський період : дис. ... канд. іст. наук : 26.00.05 / І. Я. Марченко ; НАН України, Центр пам'яткознавства, Укр. т-во охорони пам'яток історії та культури. – Київ, 2018. – 247 с.

337. Щербина Наталія Олексіївна. Життєвий шлях та науково-просвітницька діяльність Ю. С. Виноградського (1873–1965 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Н. О. Щербина ; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2018. – 329 с.

2019

338. Мірошніченко-Гусак Людмила Андріївна. Відділ етнографії та народних промислів Волинського краєзнавчого музею: формування колекції, роль у збереженні національної культурної спадщини (1929–2018 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : 26.00.05 / Л. А. Мірошніченко-Гусак ; М-во освіти і науки України, Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2019. – 232 с.

339. Муравська Світлана Василівна. Музейні заклади системи вищої освіти Західної України у контексті історичного розвитку (1744–2017) : автореф. ... дис. ... д-ра іст. наук : 26.00.05 / С. В. Муравська ; НАН України, Центр пам'яткознавства, Укр. т-во охорони пам'яток історії та культури. – Київ, 2019. – 37 с.

2021

340. Данилюк Ігор Юрійович. Національно-просвітницька діяльність установ культури на Прикарпатті в 1991–2018 рр. (на прикладі роботи музеїв) : автореф.

дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / І. Ю. Данилюк ; НАН України, Ін-т українозн. ім. І. Крип'якевича, Ін-т народозн. – Львів, 2021. – 20 с.

2023

341. Кузьма Вікторія Владиславівна. Розвиток музейної справи на Закарпатті в ХХ ст. : дис. ... д-ра філософії за спец. 032 – «Історія та археологія» / В. В. Кузьма ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Ужгородський національний університет». – Ужгород, 2023. – 255 с.

342. Новак Олександр Сергійович. Унормування професійної діяльності пам'яткоохоронців у радянській Україні (1919–1930-ті роки) : дис. ... д-ра філософії за спец. 032 – «Історія та археологія» / О. С. Новак ; М-во освіти і науки України, Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Харків, 2023. – 334 с.

343. Верба Тарас Володимирович. Археологічна збірка Волинського краєзнавчого музею: формування, дослідження, актуалізація : дис. ... д-ра філософії : за спец. 032 – «Історія та археологія» / Т. В. Верба ; М-во освіти і науки України, Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2023. – 269 с.

2024

344. Сорокін Андрій Анатолійович. Київська міська Рада народних депутатів І (XXI) скликання (1990–1994 рр.): вибори, організація, діяльність : дис. ... д-ра філософії за спец. 032 – «Історія та археологія» / А. А. Сорокін ; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – Київ, 2024. – 313 с.

ПУБЛІКАЦІЇ ПРО РУСЛАНУ МАНЬКОВСЬКУ

Див. також: 212

2003

345. Григор'єва Т. Маньковська Руслана Вікторівна / Т. Григор'єва // Краєзнавці України (сучасні дослідники рідного краю) : довідник. Т. 1. – Київ ; Кам'янець-Подільський : Всеукр. спілка краєзнавців, 2003. – С. 135-136.

2006

346. Маньковська Руслана Вікторівна // Інститут історії України НАН України. 1936–2006 / ред. кол.: В. А. Смолій (голова), В. Ф. Верстюк [та ін.]. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2006. – С. 293, 589-590.

2016

347. Титова Олена. Музей і суспільство: новітні підходи до діалогу / О. Титова // Краєзнавство : наук. журн. – 2016. – № 3-4. – С. 324-325 : іл.

Рец. на кн. : Музеї України у суспільно-історичних викликах ХХ – початку ХХІ століть : монографія / Р. В. Маньковська ; авт. передм. О. П. Реєнт ; наук. ред. В. М. Даниленко. – Львів : Простір-М, 2016. – 408 с.

2017

348. Кепін Д. В. [Рецензія] / Д. В. Кепін // Історія науки і біографістика : електрон. наук. фах. вид. : міжвід. темат. зб. [Електронне видання]. – Київ,

2017. – № 3. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/INB_Title_2017_3_21

Рец. на кн.: Музеї України у суспільно-історичних викликах ХХ – початку ХХІ століть : монографія / Р. В. Маньковська ; авт. передм. О. П. Реєнт ; наук. ред. В. М. Даниленко. – Львів : Простір-М, 2016. – 408 с.

349. Ковалевська О. О. [Рецензія] / О. О. Ковалевська // Український історичний журнал. – 2017. – №3. – С. 202-205.

Рец. на кн.: Музеї України у суспільно-історичних викликах ХХ – початку ХХІ століть : монографія / Р. В. Маньковська ; авт. передм. О. П. Реєнт ; наук. ред. В. М. Даниленко. – Львів : Простір-М, 2016. – 408 с.

2018

350. Даниленко В. М. Маньковська Руслана Вікторівна // Енциклопедія Сучасної України. – Київ : Ін-т енциклопедичних дослідж. НАН України, 2018. – Т. 19. – С. 152.

2025

351. Денисенко Галина. З вимогливістю до себе, з любов'ю до людей: до ювілею докторки історичних наук, професорки Руслани Маньковської / Г. Денисенко, Т. Катаргіна // Краєзнавство : наук. журн. – 2025. – № 1. – С. 126–136.

352. Маньковська Руслана Вікторівна [Електронний ресурс] // Історики України (матеріали до біобібліографії) / Інститут історії України НАН України. – Режим доступу: <https://surl.li/bqrile>

НАГОРОДИ ТА ВІДЗНАКИ

1996 р.

Почесна грамота Міністерства освіти України;
Подяка Міністерства культури і мистецтв України;

1998 р.

Почесна грамота Міністерства освіти України;

1999 р.

Почесна грамота Міністерства освіти України;

2000 р.

Нагрудний знак Міністерства освіти України «Відмінник освіти України»;

2001 р.

Подяка Київської міської державної адміністрації;

2002 р.

Почесна грамота Міністерства культури і мистецтв України;

2003 р.

Подяка Київського міського голови;
Грамота Головного управління освіти і науки Київської міської державної адміністрації;

2005 р.

Почесна грамота Кабінету міністрів України;

2006 р.

Медаль «За вагомий внесок у розвиток музейної справи та охорони культурної спадщини» та Диплом Міжнародного Академічного Рейтингу популярності «Золота Фортуна» Міністерства культури і туризму України;

Медаль святих Кирила і Мефодія Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета Київського патріархату Української православної церкви;

Грамота Центрального комітету профспілки працівників НАН України;

2007 р.

Грамота Житомирської обласної ради;

2010 р.

Почесний краєзнавець України;

2011 р.

Орден Святої великомучениці Варвари Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета Київського патріархату Української православної церкви;

2012 р.

Подяка громадської організації «Вікімедіа Україна»;

2013 р.

Грамота Управління культури Житомирської обласної державної адміністрації;

Подяка Департаменту освіти і науки, молоді та спорту виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) та Київської Малої академії наук учнівської молоді;

Подяка Національного центру «Мала академія наук України»;

Подяка громадської організації «Вікімедіа Україна»;

2014 р.

Подяка Департаменту освіти і науки, молоді та спорту виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) та Київської Малої академії наук учнівської молоді;

2015 р.

Медаль Михайла Драгоманова Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова;

Медаль «Покрова Пресвятої Богородиці» Української православної церкви;

Подяка Київської Малої академії наук учнівської молоді;

Подяка громадської організації «Вікімедіа Україна»;

2016 р.

Почесне звання «Заслужений працівник культури України»;

Грамота Президії Національної академії наук України та Департаменту освіти і науки, молоді та спорту виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації);

Грамота Національної академії педагогічних наук України;

Почесна відзнака Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди;

Подяка Київської Малої академії наук учнівської молоді;

Подяка ректора Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;

Подяка громадської організації «Вікімедіа Україна»;

2017 р.

Ювілейна медаль «30 років Українському фонду культури»;

Грамота Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді Міністерства освіти і науки України;

Грамота Департаменту освіти і науки, молоді та спорту виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації);

Подяка Волинської обласної організації Національної спілки краєзнавців України;

Почесна грамота Вінницької обласної державної адміністрації та Вінницької обласної ради;

Подяка Київської Малої академії наук учнівської молоді;

2018 р.

Ювілейна Почесна грамота Президії Національної академії наук України;

Почесна грамота Національної спілки краєзнавців України;

Подяка Київської Малої академії наук учнівської молоді;

2019 р.

Подяка Київської Малої академії наук учнівської молоді;

2020 р.

Подяка Міністерства освіти і науки України;

Пам'ятна медаль «10-річчя Київської МАН» Комунального позашкільного навчального закладу «Київська Мала академія наук учнівської молоді»;

Подяка Комунального позашкільного навчального закладу «Київська Мала академія наук учнівської молоді»;

2022 р.

Почесна грамота Національної спілки краєзнавців України;

2023 р.

Відзнака «Орден княгині Ольги» Університету Григорія Сковороди в Переяславі;

Подяка Комунального позашкільного навчального закладу «Київська Мала академія наук учнівської молоді»;

2024 р.

Грамота Тернопільської обласної ради;

Подяка Комунального позашкільного навчального закладу «Київська Мала академія наук учнівської молоді»;

2025 р.

Подяка Президії Національної академії наук України;

Відзнака Національної спілки краєзнавців України;

Пам'ятна медаль Комунального позашкільного навчального закладу «Київська Мала академія наук учнівської молоді»;

Почесна грамота Президії Національної академії наук України;

Відзнака «Орден князя Володимира Мономаха» Університету Григорія Сковороди в Переяславі;

Почесна грамота Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Diakova Yana 282
Chaikovska, M. 282
Ilnytskyi Vasyl 281
Mashika Hanna 282
Haida Pavlo 282
Liulchak Zoreslava 282
Solovei L. див. Соловей Людмила
Solovei M. 280

Аржевітін С. М. 179
Асадчева В. І. 113

Бабенко П. В. 114
Бабушко С. Р. [Babushko S.] 233, 263, 278, 280, 281,
295, (323), (355)
Багрій Роман Степанович (206)
Бажан Олег Григорович (41)
Батіг Роман Онуфрійович (207)
Бідюк Н. М. 290
Білокінь С. І. 64, (298)
Білокур Катерина Василівна (170)
Болтенко Михайло Федорович (43)
Бондаренко Геннадій (322)
Борис Тетяна Петрівна 331
Брижицька С. А. 164
Брілінг Густав Вольдемарович (2)
Букет Є. 201, 223
Бурлюк Д. 329
Бушин М. (302)
120

Верба Тарас Володимирович 343

Верстюк В. Ф. 346

Виноградський Ю. С. 337

Вільшинська М. Б. 202

Вовк Ф. (92)

Волошінська Н. 314

Гаврилюк С. В. 272

Гайда Л. А. 103

Галайба В. В. 64

Гіляров Сергій Олексійович (57), (209)

Гончаров О. 134, 314

Градовський Ю. Г. 174, 180

Григор'єва Т. 33, 53, 345

Грінченко Володимир Антонович (210)

Гріффен Л. О. 196, 261

Даниленко В. М. [Даниленко Віктор Михайлович] 182, 216, (234), 277, 279, 347-350

Данилюк Ігор Юрійович 340

Данилюк Юрій Зіновійович (98)

Денисенко Галина 351

Денисюк Ж. Ж. 245

Дмитрук В. І. 97, 115, 116, 221, 232

Довгий С. О. 269

Жиленкова І. 211

Жук П. М. 186, 189, 260

Засядько Олександр Дмитрович [Засядько А. Д., Засядько О. Д.] (112), (113)

Івлева С. В. 143

Калініченко Н. А. 103
Кальницький М. Б. 64
Капелюшний В. П. 301
Капустіна Н. І. 143
Кармазін Н. В. 97
Карпов В. В. 245
Катаргіна Тетяна 351
Кепін Д. В. 178, 188, 348
Клюнтер Валентина 258
Кобалія Дмитро Русланович 325
Ковалевська О. О. 349
Коваль В. В. 203
Козленко М. 161
Козубовський Федір Андрійович (17)
Копійченко Л. А. 174, 180
Косило Михайло Юрійович (173)
Костенко Антон Віталійович 332
Кот Сергій Іванович (309), (318)
Кравченко Н. М. 85
Крупина В. 277
Кудряченко А. І. 52
Кузьма Вікторія Владиславівна 341
Кузьменко Ірина Валентинівна 329

Лазуренко В. М. 302
Левченко Галина Сергіївна 334
Лукомський Георгій Крескентійович (63)

Макаренко Микола Омелянович (50), (107), (214)
Марченко Ірина Ярополківна 336
Маслов Василь Іванович (65)
Машталір В. В. 224
Мельничук О. А. 272

Мех Н. О. 303
Мірошниченко-Гусак Людмила Андріївна 338
Мовчанівський Феодосій Миколайович (66), (225)
Морозов А. Г. 302
Муравська Світлана Василівна 226, 339

Неліна Т. В. 85
Непомнящий А. А. 97
Нікітіна Ірина Віталіївна 324
Новак Олександр Сергійович 342
Новицький Яків Павлович (67), (227)
Новохатько Л. М. 181

Овчаренко С. М. 186, 189

Піддубний Іван Максимович (276)
Підлісний Ю. Т. 157, 165
Піскун В. 301
Подобєд О. А. 187
Поліщук В. Т. 186, 189
Попович С. І. [Попович Сергій Іванович] (233), 295
Посипанко Д. І. 294
Посохов С. І. 204
Прилуцька Ірина 276
Принь Марина Олегівна 327

Реєнт О. П. [Реєнт Олександр Петрович] 33, 52, 116,
150, 155, 160, 162, 164, 166, 167, 179, 181, 182, 201,
205, 212, 221-223, 232, 246-249, 262, 274, (304), (310),
(314), 319, 320, 322, 323, 347-349
Розанов Анатолій Григорович (69)
Руденко Сергій Борисович 326
Рудинська Євгенія Яківна (27)

Свенціцька Віра Іларіонівна (144)
Силюк А. М. 322
Селівачов М. Р. 70
Січка Марія Львівна 335
Скавронський П. С. 320
Скляренко Є. М. [Скляренко Євген Михайлович] (62),
83
Скоропадський Павло Петрович (15)
Скорохватава А. В. 133, 160, 163, 177, 200, 249, 274,
300
Слабченко Михайло Єлисейович (51), (228)
Смолій В. [В. А.] 86, 255, 318, 346
Соколов Іван Іванович (229)
Соловей Людмила [Solovei L.] 233, 280, 323
Смольницька М. 277
Сорокін Андрій Анатолійович 344
Спаська Євгенія Юріївна (11), (74)
Співак Ілля Григорович (230)
Стадник І. 276
Старенький Ігор Олександрович 333
Стегній Д. 314

Тарановський Федір Васильович (231)
Титова О. М. 178, 188, 261, 270, 275, 347
Тронько П. Т. [Тронько Петро Тимофійович] 52, 53, 56,
(76), 81, (83), (84), 102, (119), (120), (127), (133), (152),
(160), (168), (175), (178), (185), (197), (200), (218),
(239), (244), (250), (274), (299), (300)

Федоровський Олександр Семенович (8), (71)
Франко Іван Якович (195), (205), (306)

Хромов Павло Олексійович (219)
124

Чеканюк Андрій Терентійович (220)
Червінський Андрій Іванович 330
Чиговська Л. Г. 85
Чорновіл В'ячеслав Максимович (213)

Шарпатий Віктор 187
Шевченко Т. Г. (155), (159), (164), (166), (181)
Шмідт Сігурд Оттович (145)
Шміт Федір Іванович (72)

Щербина Наталія Олексіївна 337

Ющенко Петро 113

**Яворницький Д. І. [Яворницький Дмитро] 115, 143,
150**
Ярема-Винар Ольга Степанівна 328

ФОТОГАЛЕРЕЯ

---

*Коваленко
Віктор Федорович –
академік Національної
академії аграрних наук
України, доктор біологічних
наук. 2008 р.*

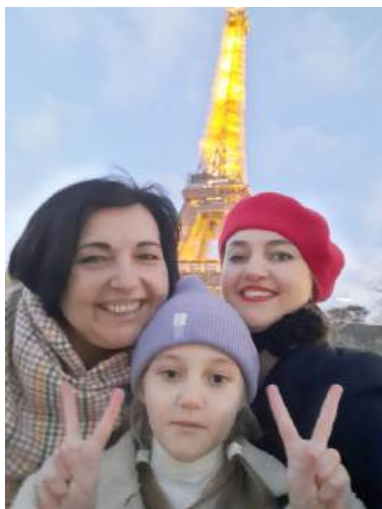
*Олешко
Галина Петрівна –
керівниця
Катеринопільської районної
адміністрації Черкаської
області. 1993 р.*

*Тронько
Петро Тимофійович –
академік НАН України. 1967 р.*

*Реєнт Олександр Петрович
під час нагородження грамотою. 2024 р.*

*З донькою Ярославою і
внучкою Євою в Парижі.
2021 р.*

*З сестрою Мирославою
і внучкою Євою на
Хрещатику. 2023 р.*

*З подругами у
Національному музеї
народно-декоративного
мистецтва Людмилою
Соловей та Світланою
Бабушко (зліва направо).
2022 р.*

*З колежанками в Національній
історичній бібліотеці України:
Наталя Ковпаненко, Ольга
Михайлова, Галина Денисенко,
Ніна Волошінська, Тетяна
Катаргіна, Руслана Маньковська
(зліва направо). 2022 р.*

*З колегами у Верховній Раді України: Галина Братчук,
Олександр Бонь, Руслана Маньковська, Світлана Бабушко,
Сергій Попович (зліва направо). 2013 р.*

*Під час краєзнавчої експедиції на Закарпаття в селі
Колочава: Олександр Реєнт, Руслана Маньковська,
Віктор Коцур, Юрій Телячий (зліва направо). 2018 р.*

*Під час краєзнавчої експедиції до затоплених сіл
Переяславищини: Сергій Гальчак, Олександр Гончаров,
Олександр Удод, Віктор Коцур, Руслана Маньковська,
Володимир Дмитрук, Павло Скавронський,
Олександр Гуржій (зліва направо). 2019 р.*

*На виставці з народним художником України
Іваном Марчуком. 2018 р.*

*У селі Ділове на Рахівщині
в географічному центрі
Європи. 2007 р.*

*Біля пам'ятника Сергію
Параджанову в Тбілісі.
2008 р.*

Біля Колізею в Римі. 2011 р.

У Єрусалимі. 2012 р.

Науково-бібліографічне видання

МАНЬКОВСЬКА РУСЛАНА ВІКТОРІВНА

Біобібліографічний покажчик

Передмова:

Олександр Гончаров

Автор вступної статті:

Олександр Реєнт

Автори біографічної статті:

Галина Денисенко, Тетяна Катаргіна

Укладачі:

Ольга Покропивна, Світлана Смілянець

Редактори:

Олександр Гончаров, Ніна Волошінська, Світлана Смирнова

Керівник видавничого проєкту *Віталій Зарицький*

Комп'ютерний дизайн *Олена Щербина*

Підписано до друку 16.06.2025. Формат 60х84 1/16.

Ум. друк. арк. 7,32. Обл.-вид. арк. 3,78.

Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач: ТОВ «Видавництво Ліра-К»

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3981 від 15.02.2011.

03115, м. Київ, вул. С. Чобану, 24.

тел./факс (044) 247-93-37; (050) 462-95-48

Сайт: lira-k.com.ua, редакція: zv_lira@ukr.net